

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Pracoviště orální historie – soudobé dějiny

Bc. Marie Marková

Počátky ženského ledního hokeje na Kladně

Diplomová práce

Vedoucí práce: **Mgr. et Mgr. Jaroslav Vaňous**

Praha 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v depozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 27. 6. 2013

Marie Marková

Poděkování

Upřímně děkuji vedoucímu práce Mgr. et. Mgr. Jaroslavu Vaňousovi, za cenné rady, pomoc a trpělivost. Tímto také děkuji kladenským hokejistkám Věře Donátové, Daně Gelnarové, Jitce Javorské, Věře Mrázkové, Ingrid Rajnišové, Charlottě Slavíkové a Renatě Zachové za poskytnuté rozhovory a pozornost, kterou mé práci věnovaly.

Obsah

Abstrakt.....	6
1. Úvod	7
2. Teoretická část.....	8
2.1. Data a metodologie	8
2.1.1. Výzkumná otázka	8
2.1.2. Umístění do výzkumu.....	8
2.1.3. Teorie, metoda, data	9
2.1.4. O literatuře (a dalších pramenech)	12
2.2. Přehled světových dějiny ženského hokeje	14
2.2.1. Úvod	14
2.2.2. První doložené zmínky o ženách hrajících hokej	15
2.2.3. Kanada	17
2.2.4. USA a další země	24
2.2.5. Mistrovství světa a zimní olympijské hry	25
2.3. Ženský lední hokej v ČSSR a ČSFR	26
3. Empirická část	32
3.1. Postup analýzy a interpretace	32
3.2. Příběh kladenského týmu.....	33
3.3. Prostředí vzniku kladenského ženského hokeje.....	36
3.3.1. Prostorové vymezení	36
3.3.2. Fenomén kladenského hokeje.....	38
3.4. Faktory vedoucí k založení dívčího oddílu TJ SONP Poldi Kladno	41
3.4.1. „Zdrávka“, Stadion a hokejové vzory	41
3.4.2. Věra a kanadský hokej.....	42
3.4.3. Setkání v Biosce	42
3.5. Hokejová každodennost kladenského dívčího týmu.....	43
3.5.1. Hokejová sezóna.....	43
3.5.2. Možnosti trénování na ledě	45
3.5.3. Hokejová výstroj	47
3.6. „Dobrá parta“: dynamika týmového soužití	50
3.6.1. Letní soustředění	51
3.6.2. Zájezdy: Západní Berlín, Dánsko.....	52

3.6.3. Tým „založený na přátelství“	54
3.6.4. Případ Renata: vstup hráčky do družstva	56
3.6.5. Tým stojící na „vztahu ke hře“: konce hokejových kariér	58
3.7. Porovnání kladenského a berounského družstva	61
4. Závěr.....	62
Použitá literatura a další zdroje.....	66
Seznam příloh	69

Abstrakt

Tématem práce je ženský lední hokej na Kladně a jeho počátky v druhé polovině let 80. a začátkem let 90. Hlavní řešenou problematikou je pochopení kontinuity kladenského ženského hokejového týmu v jeho raném období. K výzkumu a hledání odpovědi je využit interpretativní přístup Clifforda Geertze a metoda orální historie. Vznik prvního kladenského klubu je uveden do historického kontextu ženského hokeje ve světě i v tehdejší Československu. Na základě analýzy a interpretace rozhovorů se sedmi zakládajícími členkami družstva je sestaven příběh kladenského týmu, který je pomocí různých úhlů pohledu postupně prohlubován a vysvětlován. Oddíl je zasazen do kladenského prostředí, je ukázána každodenní činnost hokejistek a změna týmového soužití v prvních pěti letech existence klubu. Za hlavní faktory zajišťující kontinuitu ženského kladenského klubu je určena proměna týmu ze skupiny založené zejména na přátelství na družstvo stojící na vztahu ke hře a schopnost zakládajících hráček přijímat nové členy do oddílu. Práce vysvětluje založení tradice jednoho sportovního oddílu a přispívá tím k mapování dějin sportu v Československu.

The subject of this work is the beginning of women's ice hockey in Kladno, Czech Republic. This study deals with the continuity of the team in its early years from 1986 to 1992. The author uses Clifford Geertz interpretative approach to culture and oral history as a method. The rise of Kladno women's hockey club is shown in the context of women's hockey history in the World and Czechoslovakia. The story of the club is based on analysis and interpretation of interviews which were led with seven hockey players from the first generation. The work shows everyday life of hockey players in Kladno and also shows the dynamic of the team life in late eighties. The whole story is situated in social and sport life in Kladno, where ice hockey was very popular game and entertainment. As a crucial factors, which helped the preservation of the club after it was abandoned by its founders, were identified firstly the transition of the team from "friendship first" club to the team where it is mostly important "what happened on the ice" secondly the ability of the first hockey players to accept new joiners. The paper explains founding of the tradition of one sport club in former Czechoslovakia.

Klíčová slova: ženský lední hokej, hokejistka, ženský hokej na Kladně, historie ženského hokeje, lední hokej v ČSSR, lední hokej v ČSFR

1. Úvod

Ženský lední hokej je fenoménem kladenského sportu již více než dvacet pět let. Od svého začátku prodělal mnoho změn. Od prvního tréninku, kde hráčky ani nevlastnily kompletní hokejovou výstroj, se stal týmem s pravidelnými tréninky, dokonce s vlastní kabinou. I když neustále bojuje o přežití, podařilo se mu dosáhnout mnoha úspěchů, například v letošní sezóně kladenský klub získal bronzovou medaili v 1. lize žen ČR a zároveň získal 3. místo v anketě Sportovec Kladenska v kategorii Týmy. I když se kladenskému oddílu nikdy nepodařilo získat titul mistra České republiky, vždy byl významným týmem a obávaným soupeřem, líhní reprezentačních hráček. Tento klub by nevznikl bez nadšení a zájmu prvních hokejistek, času a úsilí, které této hře věnovaly. A právě prvním hráčkám a počátkům ženského ledního hokeje na Kladně se věnuje tato práce.

Zmapování počátků kladenského ženského hokeje je jedinečnou příležitostí k zachycení vzniku sportovního oddílu v Čechách v druhé polovině 80. let a počátkem let 90. Tato práce se bude snažit nalézt vodítko k pochopení kontinuity kladenského ženského hokejového týmu v jeho raném období. Co vedlo k tomu, že ženský hokej na Kladně s odchodem zakládajících hráček neskončil? K nalezení odpovědi musíme nejdříve pochopit jejich hokejové životy od prvních tréninků přes pravidelné a občasné aktivity až po opuštění této sportovní záliby. Skrze životopisná vyprávění prvních hráček ukáží, co vedlo k založení družstva, jaký utvořily dívky tým a jak ukončily své kariéry. Poodhalím každodenní starosti i radosti, kterými si hráčky prošly od založení oddílu v roce 1986 po konec sezóny 1991/1992.

Práci člením na dvě části. V první nastíním teoretická a metodologická východiska, přiblížím výzkumnou otázku a pojednám o dosavadních pramenech o ženském ledním hokeji. V této části také představím sebraná data a ilustruji, jakým způsobem je zpracovávám. Součástí teoretické kapitoly je i přehled světových a českých dějin ledního hokeje žen. Uvedením kladenských hokejistek do kontextu světového vývoje tohoto sportu poukáží nejen na tradice, ale i na klíčové instituce, události a osobnosti, které se zasadily o zvýšení zájmu o tento sport a v určitých obdobích byly oporou aktérům ženského hokeje v Čechách. Druhá část již bude věnována kladenskému ženskému týmu a jeho počátkům. Při analýze a interpretaci sedmi interview s členkami vznikajícího kladenského týmu se zaměřím jak na události, na které hráčky vzpomínaly, tak na jejich každodenní hokejové aktivity. Ukáží a vysvětlím, že hokejistkám - zakladatelkám se podařilo vytvořit soudržnou skupinu, která i přes silná přátelská vnitřní pouta nebyla uzavřená, ba naopak byla schopna

přijímat nové členy, a zároveň, že si zakládající hráčky klub nijak nenárokovaly a byly schopny jej předat dalším hokejistkám.

Práce přispívá k historii sportu v České republice, uvádí téma ženského ledního hokeje i do českého prostředí. Dává hlas jednotlivým aktérkám, ukazuje sport z pohledu hráček samotných, interpretuje, co je pro ně významné. V praktické rovině lze práci využít klubem samotným. Ten může témata, zpracovávaná v této práci, uplatnit například k motivaci současných hráček k soudržnosti, k posílení identifikace dívek s klubem nebo k oslovení podporovatelů a příznivců.

2. Teoretická část

2.1. Data a metodologie

2.1.1. Výzkumná otázka

V této práci kladu otázku po začátcích ledního hokeje žen na Kladně. Ptám se po zrodu klubu, který byl někým založen, provozován a i dnes stále existuje. A to i přesto, že jeho první členové v klubu již nejsou. Ptám se, čím to, že oddíl funguje i po ukončení aktivní činnosti svých zakladatelek. Co zakladatelky dělaly tak, že klub s jejich odchodem neskončil? Kdo vlastně byly první hráčky a co je vedlo k vytvoření tohoto oddílu? Ptám se proto, že hráčky přece klidně mohly tento oddíl považovat za svůj osobní koníček, který by skončil se završením jejich hokejové kariéry. K tomu však nedošlo a kladenský ženský hokejový tým existuje již více než čtvrt století.

2.1.2. Umístění do výzkumu

Tyto otázky si pokládám z dvojí pozice, jednak jako studentka – výzkumnice a jednak jako hráčka ledního hokeje a současná členka kladenského týmu. Tuto druhou pozici nemohu od svého výzkumu zcela oddělit, a proto si ji dovolím nyní více přiblížit. Nejprve musím přiznat, že všechny narátorky věděly, že hraji lední hokej na Kladně. Dvě z nich dokonce po jistou dobu byly mými spoluhráčkami. Ostatním jsem tuto informaci sdělila před zahájením rozhovorů. To, že jsem hokejistkou, mi pomohlo při výzkumu v mnoha ohledech. Poměrně rychle jsem získala kontakty na narátorky (během jednoho měsíce), usnadnilo mi to komunikaci s narátorkami a vybavilo mne to potřebnou znalostí hry samotné – znám pravidla hokeje a prostředí kladenského zimního stadionu.

I když by se nyní mohlo zdát, že jsem jednou z „nich“, není tomu tak, v tomto příběhu vůbec nefiguruji. Má výzkumná otázka se týká toho, co se dělo v 80. a začátkem

90. let minulého století. Já do kladenského týmu přišla až v sezóně 1994/1995, tedy v době, kdy již bylo družstvo zformováno a já se jen snažila stát se jeho součástí. Vytvořily jej však první hráčky. Tento rozdíl mi pomáhá nahlížet na daný problém s určitým odstupem, který mi umožňuje se na otázku podívat z výzkumného hlediska.

2.1.3. Teorie, metoda, data

Užitečným přístupem v chápání sociálního jednání a hledání jeho významu se nabízí interpretativní přístup „zhuštěného popisu“ antropologa a etnografa Clifforda Geertze. Etnografický popis má dle Geertze čtyři charakteristické rysy: *„je interpretativní; to, co interpretuje, je proud sociální rozmluvy; a toto interpretování spočívá ve snaze zachránit to, co se v této mluvě „říká“, před zánikem v okamžiku vyřčení a fixovat to v takové formě, abychom se k tomu mohli později znovu vrátit.... Za čtvrté...je mikroskopický“*.¹

Interpretativní znamená pro Geertze pátrající po významu a to tak, že na věci nahlíží z pohledu aktéra.² Geertz usiluje o porozumění událostí z pohledu jejich aktérů a z této perspektivy také konstruuje výklad toho, co se děje. Ve svém vysvětlování se tak zaměřuje na události. Nevykládá je však jako takové, ale odhaluje jen to, co se o nich říká. Uvědomuje si, že není přímým účastníkem těchto událostí, ale že se s nimi seznamuje skrze nějaká data - vyprávění, záznamy atd. Tak se stává etnografický popis interpretací interpretace - první je interpretace informátorů, druhá výzkumníka. Druhou interpretaci výzkumník zaznamená a vytváří tím interpretaci třetího řádu. Podle Geertze tedy *„kulturní analýza spočívá (nebo by měla spočívat) v odhadování významů, vyhodnocování těchto odhadů a vytváření vysvětlujících závěrů z těch lepších z těchto odhadů, nikoliv z objevování Kontinentu Významů a mapování jeho netělesné krajiny“*.³

K zachycení a vysvětlení momentů vedoucích ke vzniku a přetrvání oddílu kladenských hokejistek identifikuji (pojmenuji) události a situace, na které si vzpomínají zakládající členky kladenského oddílu, a odhadnu jejich význam a navrhnou vysvětlení založení tradice kladenského ženského družstva.

¹ GEERTZ, Clifford. *Interpretace kultur: Vybrané eseje*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, 565 s. ISBN 80-858-5089-3, s. 31.

² GEERTZ, cit. 1, s. 25.

³ GEERTZ, cit. 1, s. 31.

Za výzkumnou metodu jsem zvolila orální historii, tedy metodu, jejíž podmínkou je zaznamenání interview nebo životopisného vyprávění.⁴ Orální historie zároveň nabízí propracovaný postup vedení a zpracovávání těchto rozhovorů. Rozhovory jsem zvolila ze dvou hlavních důvodů. Prvním je nedostatek jiných pramenů v této oblasti, čemuž se budu věnovat více v kapitole 2.1.4., druhým a významnějším je to, že rozhovory jsou bytostně subjektivní.⁵ „Rozhovory vycházejí z minulých prožitků jednotlivce, jsou ovlivňovány časovým odstupem, ale i prostředím, ve kterém vznikají, závisejí na osobních motivech dotazovaného“.⁶ Tato práce, jak jsem již zmínila výše, usiluje o vysvětlení počátků hokejového týmu z „pohledu aktéra“. Clifford Geertz doporučuje pro sběr dat v antropologickém výzkumu zúčastněné pozorování. V případě zkoumání minulosti však pozorování nepřipadá v úvahu. Rozhovory vedené metodou orální historie mi však nabízejí přímé setkání s pamětníky a mohou poodhalit jejich postoje. Jak píše Miroslav Vaněk, historik se dostává k novým informacím, poznatkům a faktům, obohacujícím, rozšiřujícím nebo korigujícím dosavadní znalosti dějin, ale především získává obraz subjektivního prožitku těchto dějin a reakcí na ně u řady individuálních mluvčích.⁷ Díky takto vedeným rozhovorům se mohou pokusit interpretovat a poskládat obraz vzniku kladenského ženského hokeje.

Rozhovory jsem vedla se sedmi hráčkami kladenského dívčího klubu. Záměrně jsem se rozhodla soustředit pouze na hráčky a upustila jsem od vedení rozhovorů s funkcionáři. K tomuto rozhodnutí mne vedly dva důvody. Prvním je charakter vzniku kladenského oddílu a druhým je fakt, že bez dostatečného počtu hráčů nelze odehrát utkání, zatímco bez funkcionářů ano. Pro výběr respondentek jsem si nejprve stanovila dvě základní kritéria. Prvním byla minimální délka hokejové kariéry tři roky. Vzhledem k délce lidského života by se tři roky mohly zdát jako krátké období, ale jak bylo z dobové fotografie patrné,⁸ hráčky byly v době vzniku klubu náctileté. Předpokládala jsem, že v době dospívání mohou být tři roky vnímány jako dlouhé období. Druhým kritériem byla podmínka, že šest hráček musí být součástí týmu od první sezóny oddílu (1986/1987). Těchto šest narátorek

⁴ VANĚK, Miroslav et al. *Orální historie: Metodické a "technické" postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, s. 16.

⁵ VANĚK, Miroslav, Pavel MÜCKE a Hana PELIKÁNOVÁ. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, 234 p. ISBN 80-728-5089-X, s. 21.

⁶ VANĚK, MÜCKE, PELIKÁNOVÁ, cit. 5, s. 20-21.

⁷ MÜCKE, Pavel. Krok za krokem. Orální historie, věda a společnost. *Naše společnost*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006, roč. 9, č. 1, s. 25-31, s.29.

⁸ JÁGR, Josef a Miroslav OLIVERIUS. *Kladno hokejové: osmdesát let ledního hokeje na Kladensku 1924-2004*. Kladno: Pro Statutární město Kladno v nakl. Rego vydala firma Dr. Josef Ženka, 2004, 639 s. ISBN 80-866-4806-0

mělo poskytnout šest vyprávění, týkajících se úplných začátků oddílu. Sedmá hráčka, měla poskytnout pohled sice z počátků oddílu, ale přeci jen již měla být do týmu příchozí, čímž mohla odhalit a naznačit jisté meze a hranice oddílu. Z tohoto důvodu jsem vedla rozhovory s Renatou Zachovou, která vstoupila do kladenského oddílu na podzim roku 1987. Protože se její vyprávění hokejových začátků od vyprávění ostatních hokejistek liší, zařadila jsem do této práce zvláštní kapitolu věnovanou právě jejímu příběhu. Zde si dovoluji ještě upozornit, že během rozhovorů se ukázalo, že jedna z šesti vybraných zakládajících hráček se přidala k týmu až po půl roce jeho existence. Hrála tedy od první sezóny, ale ne zcela od začátku.

Výše zmíněná kritéria splňovalo větší množství hráček a tak jsem pro finální výběr zvolila techniku sněhové koule, což znamená postupné získávání nových narátorů od těch stávajících.⁹ Díky tomuto postupu jsem spojila proces finálního výběru respondentek se získáváním jejich kontaktů. Mou první narátorkou byla Ingrid Rajnišová, má někdejší spoluhráčka. Ingrid mi poskytla několik kontaktů a předjedнала další setkání. Tím se koule dala do pohybu a já mohla začít s rozhovory.

S každou z narátorek jsem vedla dva rozhovory. Před zahájením samotných rozhovorů jsem si připravila sadu otázek pro případ, že by narátorky nevěděly kde začít s vyprávěním, případně jak pokračovat. Otázky byly rozděleny do dvou okruhů. První se týkal prožitků mimo hokej, jako vzpomínky na dětství, školu, zaměstnání atd., druhý již hokeji samotnému. Při prvním rozhovoru jsem se tázala pouze v momentu, kdy narátorka nevěděla jak pokračovat dál, případně nabyla dojmu, že vše již řekla. První rozhovor jsem se tedy snažila vést jako životopisné vyprávění. Přesto, že jsem na začátku poprosila každou narátorku, aby vyprávěla svůj životní příběh, velmi rychle se rozhovor stočil na období, kdy hrála hokej. Nejvíce je to patrné ve vyprávění Věry Mrázkové: *„Jako děti jsme dělaly takový ty pochody, za komunistů byly pochody jako Praha - Prčice, tak to jsme chodily do Berouna, do Prčic, tak takový docela bych řekla, taťka byl takovej akční. No a pak jsme nastoupily na zdravotní školu, já přesně fakt si nepamatuju, jak ten začátek byl, ale tenkrát Dana Švajnerová si kupovala Stadion.“*¹⁰ Věra Mrázková se během dvou vět posunula od dětství na střední školu a hned k hokejovému časopisu Stadion, jenž byl pro Věru jedním z motivů, který ji dovedl k hokeji. Podobně rychlý posun k hokejové kariéře je patrný i ve vyprávění Renaty Zachové: *„...od malinka jsem se hejbala, někde pořád lezla*

⁹ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2000, 374 s. ISBN 80-246-0139-7, s.114.

¹⁰ Příloha č. 6:CD, složka MrazkovaVera, soubor RozhovorIprepis-VeraMrazkova, str. 1

po stromech, jezdila na kole, do školy jsem chodila na osmou základní školu na Kladně, navštěvovala jsem různé sportovní kroužky, třeba atletiku, judo, taky jsem chodila asi čtyři měsíce na košíkovou, ale protože jsem nebyla moc vysoká, tak po čtyřech měsících jsem pochopila, že to asi nebude sport pro mě, teda. No a pak jsem v podstatě v pubertě, když mě bylo těch 15, tak prostřednictvím své sestry, která přišla z nějakého tréninku, se dozvěděla, že byla na tréninku hokejistek.¹¹ Renata Zachová, obdobně jako Věra Mrázková se od dětství, přes obecný vztah ke sportu a pohybu posunula k pubertě a k prvnímu kontaktu s ženským hokejem. Z rozhovorů a výše uvedených ukázek je zřejmé, že téma mé práce, které jsem narátorkám předem sdělila, ovlivnilo způsob jejich vyprávění. I když jsem tedy usilovala o životopisná vyprávění, jedná se o vyprávění hokejové kariéry.

Druhé rozhovory byly koncipovány ve strukturovanější formě. Na základě prvních rozhovorů jsem kladla upřesňující dotazy. V některých případech jsem druhá setkání využila ke křížovému ověření vzpomínek jiných narátorek. Na závěr jsem se každé hráčky zeptala, co by doporučila současným mladým hokejistkám. Tato otázka měla několik cílů. Jednak sloužila jako pozitivní zakončení rozhovorů, jednak byla výzvou k zhodnocení hokejové kariéry, jejího přínosu.

2.1.4. O literatuře (a dalších pramenech)

Ženský lední hokej se hraje již více než 100 let, přesto mu je věnováno jen několik málo literárních nebo odborných děl. Zásadní práce se zaměřují zejména na ženský hokej v Kanadě. Zde bych zmínila přehledovou publikaci *Proud Past, Bright Future: One Hundred Years of Canadian Women's Hockey*, jejímž autorem je Brian McFarlane, nebo *Women on Ice, The Early Years of Women's Hockey in Western Canada* historika Waynea Nortona, který použitím článků a zmínek z dobového tisku vykresluje hokejové začátky žen v západních provinciích Kanady. Obě tyto knihy se poměrně podrobně věnují ženskému hokeji v období před druhou světovou válkou. Je zajímavé, že první vyšla v roce 1994 a druhá v roce 2009. Do této doby mi není známa žádná literatura týkající se dějin ženského hokeje. Ženský lední hokej se ve čtyřicátých letech vytrácí nejen jako sport, ale i z paměti. V devadesátých letech jakoby se spolu s těmito publikacemi rodil potřetí. Poprvé na přelomu 19. a 20. století, podruhé v šedesátých a sedmdesátých letech a potřetí v letech devadesátých v literatuře. Nebo naopak není náhodou, že s rozmachem ženského hokeje na mezinárodní scéně vycházejí i první uspořádané texty o ženském hokeji a jeho kořenech.

¹¹ Příloha č. 6:CD, složka ZachovaRenata, soubor RozhovorIprepis-RenataZachova, str. 1.

Současná literatura tak znovu vytváří hokejovou paměť, osobnosti a týmy, které už byly dávno zapomenuty.

Neopomenutelným příspěvkem k problematice kanadského ženského hokeje je kniha z roku 1997 *On the Edge: Women Making Hockey History* sportovní novinářky Elizabeth Etue a spisovatelky Megan K. Williams.¹² Jejich hlavním přínosem je nejen tematizování otázek ženského hokeje, ale i stručné přehledy dějin ženského hokeje v zemích mimo Kanadu do konce devadesátých let dvacátého století. Všechny tři zmíněné publikace jsou shrnujícími spisy o ženském hokeji jako takovém. Zde bych ještě ráda zmínila práci socioložky Nancy Theberge *Higher Goals: Women's Ice Hockey and the Politics of Gender*. Tato práce přispívá k porozumění ženskému hokeji díky terénnímu výzkumu, který Nancy Theberge vedla v týmu Blades v devadesátých letech dvacátého století.¹³ Theberge se podrobně věnuje tématům, jako je konstrukce komunity mezi sportovkyněmi, ženy a kontaktní sport nebo rozložení genderových rolí v prostředí ledního hokeje. I přes široký záběr těchto několik děl je prostředí ženského hokeje na mezinárodní úrovni stále málo probádaným polem.

Co se týče českého prostředí, zde žádné publikace o ženském hokeji neexistují. Dokonce ani ČSLH (Český svaz ledního hokeje) neuchoval z devadesátých let základní statistické údaje, jako jsou soupisky, zápisy z utkání a výsledkové tabulky. Do této doby bylo vypracováno pouze několik bakalářských a diplomových prací, z nichž byla většina napsána na katedrách tělovýchovy.¹⁴ V mé diplomové práci jsem využila zejména bakalářskou práci Davida Kalisty, který se zaměřil na ženský hokej v západočeském kraji.¹⁵ I když se jedná pouze o práci bakalářského rozsahu, je velkým přínosem zejména uspořádáním výsledkových tabulek, představením třech týmů v západočeském kraji a turnajů, které tyto kluby pořádaly. David Kalista se dlouhodobě věnoval ženskému hokeji a psal články pro v dnešní době již neexistující web www.zenskyhokej.cz.¹⁶ Dalším zdrojem informací o ženském hokeji byl pro mne pan Václav Roztočil, o kterém jsem věděla, že je jedním z prvních funkcionářů v ženském hokeji v Čechách. Pan Roztočil pro potřeby této práce sepsal své vzpomínky na hokejové začátky, které uvádím v Příloze 4.

¹² ETUE, Elizabeth a Megan K. WILLIAMS. *On the edge: women making hockey history*. Toronto: Second Story Press, 1997. ISBN 09-290-0579-1.

¹³ Nejedná se o současný ženský tým Boston Blades, kde letos nastupovala i česká hráčka Kateřina Mrázová.

¹⁴ Například: PELLAROVÁ, Marie. *Ženský lední hokej a osobnost hokejistek v ČR*. [Diplomová práce]. Praha: Univerzita Karlova V Praze, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2006.

¹⁵ KALISTA, David. *Historie ženského ledního hokeje v Západočeském kraji*. Plzeň, 2007. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická. Vedoucí práce PaedDr. Jaromír Votík, CSc.

¹⁶ www.zenskyhokej.cz byl v období od jara 2010 do léta 2011 archivován v Národní knihovně České republiky.

Kromě literatury se ženského hokeje týkají i jiné typy pramenů. Pro stručný přehled kanadského hokeje může posloužit desetidílný populární dokument televize CBC *Hockey: A People's History* z roku 2006. Dále je možné čerpat informace na internetu. Zde si dovoluji doporučit několik stránek. Významné osobnosti, které se věnovaly ženskému hokeji, můžete najít na stránkách Hokejové síně slávy: www.hhof.com, kde kromě přehledů jmen osobností naleznete i jejich stručné profily. Současnému dění se věnuje již zmíněná novinářka Elizabeth Etue na stránkách winih.com. Na těchto stránkách můžete nalézt různé rozhovory s hráčkami a trenéry, přehledy, ale i statistické údaje o několika hokejových zemích. Samozřejmě základní údaje o kanadském hokeji poskytují stránky kanadského hokejového svazu www.hockeycanada.ca. Z českých webových stránek zmíním jen www.hokej.cz, kde můžete nalézt statistické přehledy za poslední dvě uplynulé sezóny 2011/2012 a 2012/2013, a webové stránky www.divcihokej.cz, které, i když jsou primárně určeny mládežnickému hokeji (do patnácti let), v současné době slouží jako jediné stránky informující o aktuálním dění na poli českého ženského hokeje. Přehled o organizaci ženského hokeje v ČR lze také nalézt na stránkách Českého svazu ledního hokeje www.cslh.cz. Na závěr této kapitoly si ještě dovoluji upozornit na povedený švédský dokument „Thin Ice“ z roku 2006. Film pojednává o ženském hokeji z prostředí, kde by jej člověk vůbec nečekal, a to z indického Ladaku.

Vědeckých prací o ženském hokeji je velmi málo, od devadesátých let však jejich počet stoupá. V České republice jich je opravdu poskrovnu, a to pouze v prostředí univerzit a v rámci studentských prací. Doufám, že tato práce alespoň částečně přispěje k bádání v rámci tohoto tématu a nabídne jeden z možných pohledů na ženský hokej.

2.2. Přehled světových dějiny ženského hokeje

2.2.1. Úvod

Informace o ženském ledním hokeji se občas objevují v českých médiích, většinou však někde na konci stránky nebo jako rarita či jen krátká poznámka.¹⁷ Člověk by si mohl pomyslet, jaký to je vlastně sport a jaká je jeho historie. Ačkoli se může na první pohled zdát, lední hokej žen není zcela mladým sportem. Kořeny této hry můžeme nalézt na konci devatenáctého století v Kanadě a USA, první evropské týmy jsou v literatuře zmiňovány od šedesátých let 20. století. Zvýšený celosvětový zájem dívek o ženský lední hokej a vznik mnoha soutěží se však objevuje až v osmdesátých letech 20. století. V této době

¹⁷ Např. výsledky z MS Světa Top Divize roku 2013 se na webových stránkách www.hokej.cz během mistrovství objevovaly zejména v rubrice „příklepy“.

vzniká i kladenský dívčí tým, který je předmětem mého zkoumání. Mezinárodní institucionalizace ledního hokeje žen byla započata prvním mistrovstvím světa v roce 1990 a účastí na Zimních olympijských hrách v Naganu 1998.

Následující kapitoly uvádějící širší historický kontext ženského hokeje jsou věnovány vývoji a zlomovým událostem v jeho historii. I když první kladenské hráčky měly jen malé tušení o hokejistkách ve světě, je důležité si dějiny tohoto sportu uvědomit a rozpoznat, v jakém momentě se český (a kladenský) ženský hokej objevil na poli mezinárodní hry. Jen tak budeme moci dále pokračovat a porozumět českému a kladenskému ženskému hokeji a prožitkům některých hráček, se kterými jsem vedla rozhovory.

2.2.2. První doložené zmínky o ženách hrajících hokej

Za jeden z prvních záznamů o hokejistkách se považuje fotografie žen hrajících hokej na přírodním kluzišti roku 1890 v Rideau Hall v Ottawě. Žena v bílém oděvu je označována jako Isobel Stanley, dcera Frederica Arthura Stanleyho, generálního guvernéra Kanady.¹⁸ Lord Stanley se proslavil nejen jako guvernér, ale také jako velký příznivec a podporovatel ledního hokeje. Celá rodina Lorda Stanleyho se věnovala hokeji - hokej hráli jak jeho tři synové, tak i obě dcery. Zejména se však Lord Stanley zapsal do dějin sportu jako ten, který věnoval pohár pro mistra tehdejší Kanady, později mistra NHL, slavný „Stanley Cup“.¹⁹ Vzhledem k tomu, že počátky mužského ledního hokeje se datují ke konci 19. století,²⁰ můžeme říci, že hokej jako sport a zábava byl hrán na svém počátku jak muži, tak ženami.²¹ Nesmíme se však domnívat, že postavení a podmínky byly zcela rovnoprávné. Ženy hrající hokej dokládá například i kresba, na které jsou zaznamenány dámy hrající hokej v Anglii v parku Wimbledon. Titulek uvedený pod touto fotografií však říká, že „původně byl hokej hrán jen muži, ženy hrající hokej v parku Wimbledon roku 1893 vzbudily značnou pozornost“.²² Pokud se ale blíže podíváme na rozvoj hokeje v Kanadě, uvidíme, že zejména od přelomu století do třicátých let 20. století se zvyšovala

¹⁸ MCFARLANE, Brian. *Women's Hockey*. *Library and Archives Canada* [online]. 2003 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.collectionscanada.gc.ca/hockey/024002-2201-e.html>

¹⁹ The Legends. HOCKEY HALL OF FAME AND MUSEUM. *Www.legendsofhockey.net* [online]. 1997-2012 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.legendsofhockey.net/LegendsOfHockey/jsp/LegendsMember.jsp?mem=b194502&type=Builder&page=bio&list=ByName>.

²⁰ NORTON, Wayne. *Women on ice: the early years of women's hockey in Western Canada*. Vancouver: Ronsdale Press, 2009. ISBN 978-155-3800-736, s. 15.

²¹ První zápas moderního hokeje byl odehrán v Montrealu roku 1875, v českých zemích se objevují první zprávy o hře hokej například v časopise Sportovní obzor z roku 1889.

²² NORTON, cit. 20, s. 15.

popularita hokeje nejen jako mužského sportu, ale značného zájmu se dostávalo i hokeji ženskému.²³

Obr. 2: Lady Isobel Stanley v bílém, zdroj: MCFARLANE, Brian. *Proud past, bright future: one hundred years of Canadian women's hockey*. Toronto: Stoddart, 1994, xvii, 206 p. ISBN 07-737-2836-8, s. 6

obr. 1: Wimbledon Park 1893, zdroj: DOLAN, Edward F. *The National hockey league*. Reprinted. Toronto, Ontario: Smithbooks, 1994. ISBN 08-866-5272-3, s. 9

Za start ženského hokeje lze považovat vedle první doložené fotografie také první zaznamenané utkání ženských týmů. Zápas se odehrál v kanadské provincii Ontario na kluzišti Ottawa's Rideau rink roku 1891.²⁴ Týmy byly jednoduše označeny jako Číslo 1 a Číslo 2. Stručný záznam v novinách „Ottawa Citizen“ nám o tomto utkání říká, že před utkáním bylo rozděleno 13 hráček do dvou týmů.²⁵ Na přelomu devatenáctého a dvacátého století bylo v Kanadě většinou pravidlem, že jeden tým se skládá ze sedmi hráčů: tři útočníci, dva obránci, jeden záložník a jeden brankář (střídat se mohlo pouze v případě zranění). Pravidla se podobala spíše ragby, kdy nebylo dovoleno přihrávat dopředu. Jak si poradily na začátku historicky prvního utkání s lichým počtem hráček a který z týmů zvítězil, se bohužel nedozvíme.²⁶

První záznamy o ženském ledním hokeji, až na výjimky, můžeme nalézt v Kanadě, která je tak tedy oprávněně považována za rodiště tohoto sportu. A proto se podívejme do kanadských hokejových dějin trochu podrobněji.

²³ NORTON, cit. 20, s. 21. nebo ETUE, WILLIAMS, cit. 12, s. 68.

²⁴ ETUE, WILLIAMS, cit. 12, s. 68.

²⁵ ETUE, WILLIAMS, cit. 12, s. 68.

²⁶ NORTON, cit. 20, s. 16.

2.2.3. Kanada

Kanada je kolébkou ledního hokeje a lední hokej je neodmyslitelnou součástí kanadské národní identity.²⁷ Nejprve se jednalo jen o zábavu anglických džentlmenů. Hra se však velmi rychle rozšířila napříč všemi skupinami obyvatel. Hokej začaly hrát ženy, které v té době ani neměly volební právo, hokej se rychle ujal v hornických městech, indiánských rezervacích a mezi francouzsky mluvícím obyvatelstvem. Hokej se začal hrát všude: na zamrzlých rybnících a jezerech, v krytých halách, na zamrzlých plátcích před domy. Z původně amatérského sportu se zrodily profesionální soutěže v čele se slavnou NHL. Mužský hokej od svého zrození zaznamenává dynamický rozvoj a pozornost a rovněž v současnosti plní přední stránky médií. Dnes Kanadčané fandí i ženskému hokeji - na letošním mistrovství světa konaném v Ottawě, finále mezi Kanadou a USA shlédlo v SBP Aréně 13 776 diváků. Přesto, že kanadské hokejistky v tomto utkání podlehly hráčkám USA, jsou národními celebritami (v čele s vynikající Hayley Wickenheiser). Ne vždy tomu však bylo tak.

Od devadesátých let devatenáctého století do konce let třicátých se ženský hokej rozvíjel hned několika způsoby a v různých prostředích. Vznikaly jak kluby ženského hokeje na místní úrovni,²⁸ tak týmy při vysokých a středních školách. V různých částech Kanady se vývoj místních klubů a univerzitních týmů liší. Univerzitní týmy hrály hlavní roli v centrální Kanadě, naopak v západní Kanadě byly klíčové kluby na místní úrovni.²⁹ Všechny týmy okolo přelomu století musely vynaložit značné úsilí v hledání soupeřů a poté zajištění přátelských utkání.³⁰ Vzhledem k velikosti státu a nízké hustotě obyvatelstva musely hráčky často cestovat velmi daleko, což bylo a je časově i finančně náročné (vysoké vzdálenosti mezi jednotlivými kluby byly značnou komplikací během celého dvacátého století a i v současnosti jsou významným faktorem ovlivňujícím kanadský hokej).

V provincii Ontario, kde bylo odehráno zmíněné utkání mezi týmy 1 a 2, pak mezi sebou soupeřily jak místní kluby, tak univerzitní týmy. V sezóně 1908-1909 získalo družstvo Univerzity of Toronto trofej „InterCollege Ice Hockey Cup“.³¹ Tři univerzitní

²⁷ Jak je vysloveno v prvních dílech seriálu: LAINE, Drewery. CBC PRODUCTION. *Hockey: A People's History* [on line]. 2006, TV dokument [cit. 20.5. 2013]. Dostupné z: <http://www.cbc.ca/hockeyhistory/>

²⁸ Anglicky psaná literatura uvádí termín „clubs on community level“, v této práci používám volný překlad „kluby na místní úrovni“ nebo „místní kluby“.

²⁹ NORTON, cit. 20, s. 10.

³⁰ NORTON, cit. 20, s. 11.

³¹ ETUE, WILLIAMS, cit. 12, s. 69.

týmy (University of Toronto, McGill University a Queen's University) dokonce v roce 1922 vytvořily samostatnou ligu, kde se hrálo o pohár Beattie Ramsey. Ve stejném roce jako vznikla tato liga, byla v Ontariu založena první organizace ženského hokeje na úrovni celé provincie: Ontario Ladies Hockey Association. Tato organizace pořádala jak turnaje, tak mistrovství Ontaria. Zdejším nejvýznamnějším týmem, který získal deset titulů mistra provincie Ontario, šestkrát Lady Bessborough Trophy určenou vítězům kanadského šampionátu a mnoho dalších cen, byly Preston Rivulettes. Původně se jednalo o softballový tým, který se však rozhodl věnovat se lednímu hokeji. Preston Rivulettes prohrály za svou existenci jen dva zápasy, a to proti Edmonton Rustlers 18. a 19. března 1933. V době, kdy se návštěvnost utkání profesionálního mužského klubu Edmonton Eskimos pohybovala mezi 1500 až 3000 diváky, navštívilo zápas Rustlers proti Rivulettes více jak 2000 diváků.³² I přes tyto prohry byly Preston Rivulettes dominantním týmem po celá třicátá léta dvacátého století. S počátkem čtyřicátých let však ženský hokej v Ontariu upadá. Univerzitní liga je rozpuštěna už v roce 1935,³³ LOHA je zrušena, respektive začleněna do Women's Amateur Athletic Federation v roce 1941. Jen pár týmů přežívá dál, ženský hokej padá do zapomnění.

Odlišný vývoj zaznamenal ženský hokej v západních provinciích Kanady. I když první utkání byla odehrána také počátkem devadesátých let 19. století, nebyly zde vytvořeny řádné ligové soutěže a univerzitní týmy zde neměly tak významnou roli. Naopak zde hrálo několik klubů na místní úrovni a hlavními událostmi vedle přátelských utkání byly turnaje.

Jedním z prvních doložených ženských týmů v Britské Kolumbii byl Dámský hokejový klub v městě Rossland. Podnětem k založení tohoto klubu bylo začlenění ženského hokeje mezi sporty Rosslandského zimního karnevalu v roce 1900.³⁴ Karneval se konal každý rok od roku 1898 do roku 1918 a od přelomu století poskytl zázemí, příležitost, soupeře i diváky Rosslandskému dámskému hokejovému klubu. Popularita ženského hokeje byla poměrně vysoká, v několika ročnících mohl Rossland Ladies Hockey Club sestavit i dvě družstva a na druhý ročník karnevalu se hráčky připravovaly na tréninkách, které měly až šestkrát týdně.³⁵ Rosslandský tým byl poražen ve své skoro dvacetileté historii jen jednou, a to v roce 1917, kdy prohrál mistrovský titul oblasti West

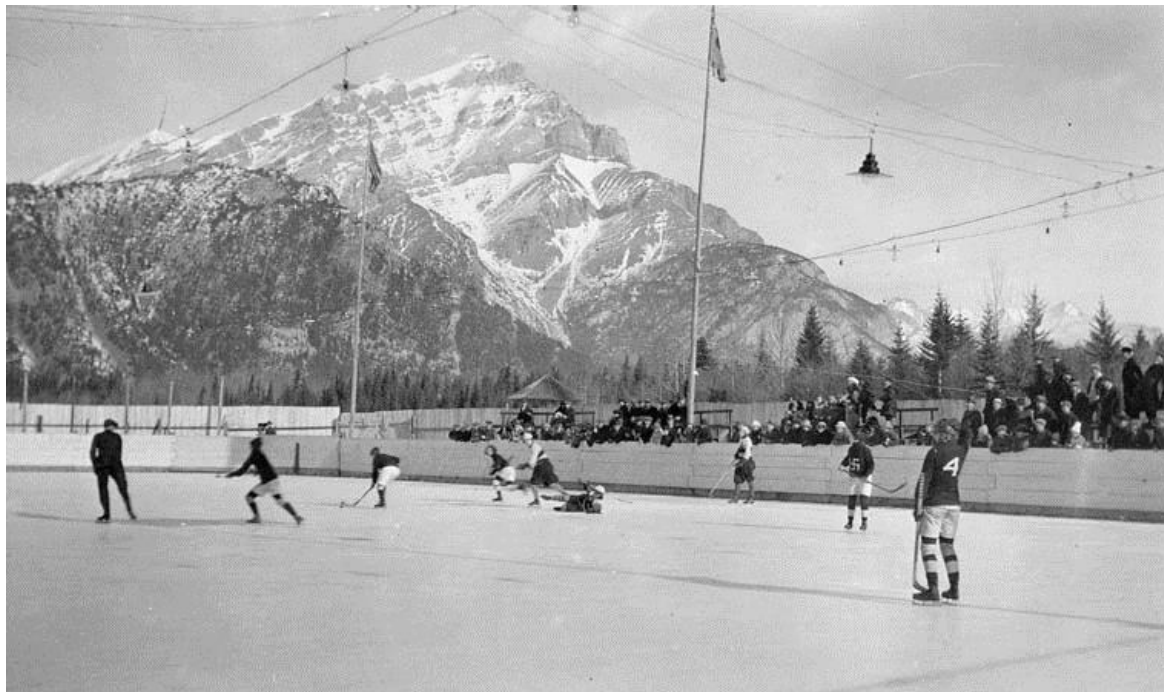
³² NORTON, cit. 20, s. 142

³³ ETUE, WILLIAMS, cit. 12, s. 69.

³⁴ Anglický název zní „Rossland Winter Carneval“.

³⁵ NORTON, cit. 20, s. 28.

Kootenay s dámským týmem z Grand Forks.³⁶ Rosslandský tým na sebe nepoutal pozornost jenom svou hrou, ale také oblečením podle nejnovější módy. Nebyly dva karnevaly, na kterých by hráčky nosily stejné oblečení a tak určovaly místní módní trendy.³⁷

Obr. 3: Banff Winter Carneval, zdroj: *Early Days of Hockey. Library and Archives Canada* [online]. [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.collectionscanada.gc.ca/hockey/024002-2000.2-e.html>

Druhým zásadním a mnohem slavnějším turnajem byl turnaj dámských týmů v rámci zimního karnevalu v provincii Alberta ve městě Banff. První Banff Winter Carneval se konal v roce 1917, tedy v době kdy Rosslandský karneval již ztrácel na významu. Oproti Rosslandskému festivalu se mezi mnoha sporty, které zde bylo možné vidět a ve kterých bylo možné soutěžit, ženský hokej prodral zcela do popředí. Vítězný tým tohoto turnaje byl dokonce označován titulem mistrů západní Kanady.³⁸ Na turnaji se potkávaly týmy z různých koutů Kanady: od místního klubu, přes týmy z Calgary a Edmontnu, přes Amazonky z Vancouveru po týmy Red Deer, Fernie Swastikas nebo University of Manitoba.³⁹ Banff Winter Carneval byl velkou událostí jak sportovní, tak společenskou. Pro každý festival byl stavěn veliký ledový hrad a každý ročník měl svoji karnevalovou královnu, nejednou jí byla hráčka ledního hokeje. Ve třicátých letech však postupně

³⁶ NORTON, cit. 20, s. 33.

³⁷ NORTON, cit. 20, s. 30.

³⁸ NORTON, cit. 20, s. 61.

³⁹ NORTON, cit. 20, s. 71.

ženskému turnaji ubývá na atraktivitě. Seznam vítězů je doložen do roku 1935, v tištěných programech festivalu se ženský hokej objevuje do konce třicátých let.⁴⁰ V roce 1943 byl karneval zrušen a při svém obnovení po druhé světové válce již v programu žádná utkání dámských týmů uvedena nejsou.⁴¹

Ženský hokej se koncem třicátých a počátkem let čtyřicátých vytrácí a upadá do zapomnění. V literatuře se můžeme setkat s různým zdůvodněním, nejčastěji s hospodářskou krizí a druhou světovou válkou. Krátké zamyšlení nad problémem zmizení ženského hokeje nabízí Wayne Norton, který uvádí, že v tomto období byla možnost jednotlivců a podniků participovat na cestovních výlohách a ubytování snížena, ale životaschopnost hry v Albertě – provincii, která byla výrazně zasažena hospodářskou krizí - naznačuje, že dostačující podpora byla většině týmů stále k dispozici až do konce 30. let. A pokud byl úpadek ženského hokeje způsoben ekonomickou krizí, proč nebyl obnoven v době ekonomického růstu v letech čtyřicátých a padesátých?⁴² Zdůvodnění konce ženského hokeje z důvodu vypuknutí druhé světové války Wayne Norton také rozporuje. Připomíná, že většina týmů a soutěží končí ještě před vypuknutím války. I když dále navrhuje vlastní interpretaci, a to, že zkrátka následující generace žen nejevila zájem o tento sport,⁴³ myslím, že tento problém ještě čeká na uspokojivá vysvětlení. Nechme však tuto problematiku jiným badatelům a podívejme se, co se dělo na poli ženského hokeje v následujících dekadách.

Jak uvádí Elizabeth Etue, několik týmů a soutěží přeživalo i v letech čtyřicátých a padesátých.⁴⁴ Mediálně známou aférou druhé poloviny padesátých let je příběh devítileté Abby Hoffmann, která hrála v chlapeckém týmu a dělala vše pro to, aby vypadala jako chlapec. Její dívčí identita byla však odhalena a ona z týmu vyloučena. I když se rodiče Abby Hoffman soudili o možnost své dcery hrát hokej s chlapci, soud prohráli. Čas, kdy by mohly dívky hrát s chlapci, ještě nedozrál. Abby opustila lední hokej, začala se věnovat atletice a stala se vynikající sportovkyní a sportovní funkciónářkou. Čtyřikrát se zúčastnila letních olympijských her, stala se první ženou, která se stala členkou kanadského olympijského výboru.⁴⁵

⁴⁰ NORTON, cit. 20, s. 108.

⁴¹ NORTON, cit. 20, s. 110.

⁴² NORTON, cit. 20, s. 110.

⁴³ NORTON, cit. 20, s. 110.

⁴⁴ ETUE, WILLIAMS, cit. 12, s. 69.

⁴⁵ Time Capsule: Women's Hockey. HOCKEY HALL OF FAME AND MUSEUM. *HHOF.COM* [online]. 1997-2013 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.hhof.com/htmlTimeCapsule/wmspla03.shtml>.

Obr. 4: Pohlednice Preston Rivulettes 1940, zdroj: File:Preston Rivulettes 1940 postcard.jpg. [online]. [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Preston_Rivulettes_1940_postcard.jpg

Nárůst počtu hráček a týmů je však zaznamenán až v druhé polovině let šedesátých a první polovině let sedmdesátých. V této době se začínají pořádat turnaje, které poskytují prostor jak k měření sil týmů, tak se stávají prostorem pro setkání klíčových osobností.⁴⁶ Jedním z významných turnajů je například Sweetheart Tournament v Severním Balllefordu v provincii Saskatchewan, kam se sjížděly týmy ze západních provincií, mimo jiné na tento turnaj přijížděl i slavný tým Chimos z Edmontnu.⁴⁷ V šedesátých letech se také obnovují univerzitní soutěže po celé Kanadě a více týmů vzniká i na středních školách.⁴⁸

Důležitým organizačním krokem bylo vytvoření Ontario Women's Hockey Association (dále OWHA) v roce 1975. Kluby v provincii Ontario se rozhodly nevstoupit pod stávající hokejové organizace, ale vytvořit novou instituci, která bude zaštitovat a pečovat pouze o ženský hokej a řešit jeho specifické problémy, jako získávání prostoru pro trénování na ledových plochách, institucionální podpora při získávání finančních prostředků, propagace hokeje jako ženského sportu a další. Přestože tato organizace primárně vznikla pro provincii Ontario, její úloha, jak uvidíme později, přesahovala její

⁴⁶ ETUE, WILLIAMS, cit. 12, s. 70.

⁴⁷ Chimos byl velmi silným týmem, který obdobně jako Preston Rivulettes ve třicátých letech, cestoval po Kanadě autobusem, a kde mohl, sehrál přátelská utkání často proti místním mužským týmům. Více o týmu v kapitole Rising in the West v ETUE, Elizabeth a WILLIAMS, Megan K. *On The Edge, Women Making Hockey History*. Toronto : Second Story Press, 1996. ISBN 0-929005-79-1.

⁴⁸ V Ontariu a Quebecu znovu hrají týmy z těchto univerzit: Western University, McGill Univerzity, Queen's University, McMaster Univerzity, Univerzity of Toronto a Ontario Agriculture College.

hranice. OWHA pořádala turnaje, semináře, vydávala časopis a jiné. Po pěti letech, kdy již bylo jasné, že je pevně usazena, vstoupila do hokejové asociace Ontaria (OHA), kde získala jeden hlas v radě ředitelů. Se vznikem OWHA narůstá počet hráček a týmů. Jen pro přehled uvádím: v roce 1977 bylo v OWHA registrováno 65 týmů, o dva roky později to bylo již 120 a do roku 1989 počet vzrostl na 302.⁴⁹ Zde je třeba si uvědomit, že se jedná pouze o týmy v provincii Ontario a číslo nezahrnuje středoškolská a univerzitní družstva, která byla organizována odděleně. OWHA byla lídrem kanadského ženského hokeje a stala se inspirací pro hráčky, jejich rodiče a funkcionáře i v dalších provinciích.

Osmdesátá léta přinesla řadu změn a zlomových událostí. V soudní při, kterou vedla Justin Blayney (její rodiče) byla znovu otevřena otázka, zda mohou dívky hrát v chlapeckých týmech. Blayney se soudila s OWHA, obdobně jako v padesátých letech Abby Hoffman, o právo hrát s chlapci ve své výkonnosti skupině. Proces byl sice táhlý, ale tentokrát zvítězila hráčka, a tak se mnoha dívkám otevřela možnost trénovat a hrát v chlapeckých družstvech, což přinášelo zejména velmi praktické výhody: více tréninků ve vhodnější denní dobu a méně cestování.⁵⁰

Výraznou změnu zaznamenala také pravidla ženského hokeje. Do roku 1986 se v celé Kanadě přistoupilo k zakázání bodyčeků (bránění ve hře vlastním tělem).⁵¹ Tato změna byla zavedena postupně po celé Kanadě, na mezinárodní scéně až od roku 1992. Elizabeth Etue přiznává, že k tomuto opatření se přistoupilo zejména kvůli snížení rizika zranění, které je vysoké zejména díky výrazným rozdílům ve věku hráček a v kvalitě hráček.⁵² Přesto je pravidlo zakazující hru tělem i v současnosti stále diskutováno. Na jedné straně jsou zastánci zákazu bodyčeků zejména z důvodů zdravotních, na druhé straně jeho odpůrci tvrdí, že bodyček musí být nedílnou součástí hokeje. Jednoznačné je, že zákaz bodyčeků je, vedle předepsané výstroje, hlavním rozdílem mezi mužským a ženským hokejem.

Osmdesátá léta přinesla i posílení organizace kanadského ženského hokeje, jehož iniciátorem byla znovu OWHA. Prvním krokem bylo zavedení turnaje mistrovství Kanady, první ročník se odehrál v roce 1982. Druhou událostí bylo uspořádání neoficiálního mistrovství světa v roce 1987. Mistrovství Kanady umožnilo nejúspěšnějším týmům z jednotlivých provincií poměřit síly, první mistrovství světa pomohlo zjistit, jaká je

⁴⁹ ETUE, WILLIAMS, cit. 12, s. 71-72.

⁵⁰ ETUE, WILLIAMS, cit. 12, s. 161.

⁵¹ Bodyček je zákrok, kdy je soupeř s kotoučem záměrně atakován ramenem, bokem, nebo tělem zepředu nebo ze strany. Bodyčekující hráč by se neměl proti soupeři rozjet více než 2 kroky.

⁵² ETUE, WILLIAMS, cit. 12, s. 235.

situace ve zbytku hokejového světa. Fran Rider, prezidentka OWHa si také byla vědoma, že bez zavedení soutěže na mezinárodní úrovni nebude moci být ženský hokej nikdy olympijským sportem.⁵³ O mezinárodních soutěžích se více zmíním v kapitole 2.2.5. Mistrovství světa a zimní olympijské hry.

Obr. 5: Kanadský národní tým ZOH Vancouver 2010, zdroj: *Hayley Wickenheiser* [online]. [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.hayleywickenheiser.com/page/about-hayley/photo-gallery#>

Nyní si jen dovolím shrnout, že to byl právě kanadský ženský hokej, který rozpoutal debaty o ženském hokeji, zasadil se o vytvoření mistrovství světa a později i zařazení ženského hokeje mezi olympijské disciplíny. V současné době usiluje již po boku IIHF o udržení tohoto sportu v olympijské soutěži. Pro nadcházející olympiádu v Soči 2014 se to již podařilo.⁵⁴ Kanadský ženský hokej má tedy zásadní vliv na ženský hokej v celém světě. Samozřejmě vznik MS a zařazení na zimní olympijské hry mělo silný dopad i na Kanadu, kde se zvedla vlna zájmu o tento sport a zároveň vzrostl počet hráček. V současné době Kanada čítá zhruba 87 000 hokejistek registrovaných v klubech. Nesmíme zapomenout, že

⁵³ ETUE, WILLIAMS, cit. 12, s. 81.

⁵⁴ Jedním z opatření, která mohou dokládat tuto snahu je zavedení nového systému MS žen TOP Divize, které poprvé proběhlo letos v roce 2013. Častou výtkou pro vyřazení ženského hokeje ze zimních olympijských her jsou vysoké rozdíly ve výsledcích utkání. Letošní systém rozdělil týmy tak, aby se ty nejslabší (dle světového žebříčku a umístění v předchozích ročnicích) nemusely potkat s těmi nejlepšími, pokud předem neporazí ty lépe nasazené. Týmy byly rozděleny do dvou skupin tak, že 4 nejlepší z předchozího ročníku tvořily skupinu A, ostatní 4 vytvořily skupinu B. Týmy z A skupiny, které se umístily na prvních dvou příčkách, se nemusely dále kvalifikovat do boje o medaile, druhé dva týmy se utkaly s prvními dvěma týmy ze skupiny B a zúčastnily se boje o medaile. Poslední dva týmy skupiny B dále hrály o udržení v Top divizi Mistrovství světa. Tak se čtyři týmy vůbec nepotkaly se dvěma nejlepšími – Kanadou a USA, čímž se zamezilo vysokým prohrám.

nespočet dalších dívek hraje pouze ve školních týmech. Po uvedení ženského hokeje na Olympijských hrách v Naganu 1998 a získání zlaté olympijské medaile v Salt Lake City v roce 2002 se ženský hokej v Kanadě stal již naprosto uznávaným sportem a zrodil své sportovní celebrity v čele s vynikající útočnicí Hayley Wickenheiser nebo trenérkou Melody Davison.

2.2.4. USA a další země

Ženský hokej ve Spojených státech amerických zaznamenal oproti Kanadě velmi odlišný vývoj. Zásadním zlomovým bodem pro ženský sport jako takový bylo přijetí zákona o rovnosti příležitostí. Hlava IX dodatku o vzdělávání z roku 1972⁵⁵ říká, že žádná osoba ve Spojených státech amerických nemůže být vyloučena z žádného programu nebo jí nemůže být odepřena jakákoli výhoda ve státem podporovaných aktivitách na základě pohlaví.⁵⁶ Právě tato právní úprava, spolu s druhou vlnou hnutí za ženská práva a konzumním blázněním po zdravém životním stylu podle C. F. Pelak stála za rozvojem ženského sportu v USA v rámci vzdělávacích institucí, včetně ženského hokeje.⁵⁷ Zároveň s vytvořením týmů při univerzitách, vznikl systém sportovních stipendií, který je určen i sportovkyním. V sedmdesátých letech vznikla dodnes nejvíce ceněná liga mezi univerzitami Ivy League.⁵⁸ Hráčky národního týmu USA byly vždy účastnice i této soutěže. Pro české prostředí se tak může zdát nezvyklé, že většina reprezentantek USA získala vysokoškolské vzdělání, a to ještě velká část z nich na nejprestižnějších univerzitách světa, mezi něž skupina Ivy League nepochybně patří. Pro zajímavost si dovoluji upozornit, že současná kapitánka českého národního týmu Alena Polenská byla po čtyři roky členkou týmu Bear Brown University a letos zde úspěšně zakončila své bakalářské studium.

Systematická podpora ženského hokeje v USA vedla k nárůstu počtu hráček, vytvoření silných soutěží a ke vzniku národního týmu, který je schopný konkurovat národnímu týmu Kanady.

Co se týče evropského hokeje, není mi známa žádná odborná práce, která by se alespoň snažila zaznamenat přehled událostí a zlomových bodů v ženském hokeji na tomto

⁵⁵ Anglicky „Title IX of the 1972 Education Amendment“.

⁵⁶ BRAKE, Deborah L. *Getting in the game: Title IX and the women's sports revolution*. New York: New York University Press, 2010, x, 287 p. Critical America., s. 1.

⁵⁷ PELAK, Cynthia Fabrizio. Women's Collective Identity Formation in Sports: A Case Study from Women's Ice Hockey. *Gender and Society*. 2002, roč. 16, č. 1, s. 93-114. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3081878>, s. 94.

⁵⁸ Ivy League sdružuje osm nejprestižnějších amerických Univerzit (Yale, Pennsylvania, Princeton, Harvard, Dartmouth, Cornell, Columbia, Brown).

kontinentu. Jen velmi stručně o jednotlivých zemích pojednává Elizabeth Etue, a to jak již v mnohokrát zmiňované publikaci *On the Edge*, tak na www.winih.com. Z těchto pramenů a z údajů na stránkách hokejových svazů jednotlivých zemí se zdá, že ženské hokejové oddíly se v Evropě začaly objevovat od konce sedmdesátých let dvacátého století. Jedny z prvních klubů vznikaly ve Švédsku, Finsku a Německu. Například ve Švýcarsku vznikl první klub v roce 1980,⁵⁹ soutěž v ženském hokeji pod hlavičkou švýcarského hokejového svazu existuje od roku 1984. Významnou roli v podpoře ženského hokeje v Evropě sehrála možnost mezinárodních konfrontací pod hlavičkou IIHF.

2.2.5. Mistrovství světa a zimní olympijské hry

První neoficiální mistrovství světa bylo uspořádáno v Kanadě v roce 1987. Tento mezinárodní turnaj se však nezrodil jen tak, ale předcházelo mu několik let příprav, v jejichž čele stála Fran Rider - prezidentka OWHA. Fran Rider se od roku 1985 systematicky věnovala získávání mezinárodních kontaktů a mapovala stav ženského hokeje v ostatních zemích. Na jednom z mezinárodních turnajů mimo jiné navázala kontakt i se zástupci tehdejšího Československa panem Roztočilem a Janou Balkovou.⁶⁰ Mezinárodní turnaj v roce 1987 za účasti týmu ze Švýcarska, Nizozemí, Švédska, USA a Japonska se stal klíčovou událostí při vyjednávání s IIHF o založení sekce věnující se ženskému hokeji a pořádání mistrovství světa pod hlavičkou mezinárodní hokejové federace.

Jednání mezi kanadským hokejovým svazem a IIHF nakonec vedlo k uspořádání prvního oficiálního mistrovství světa. Turnaj se konal v kanadské Ottawě v roce 1990, v místě pomyslného zrodu ženského hokeje. V následujících letech se pořádalo mistrovství světa každé dva roky až do roku 1996. Pro následující roky až do současnosti platí pravidlo, že mistrovství světa žen se pořádá každý rok kromě roku, ve kterém se konají zimní olympijské hry. Od roku 1990 se také rozrostl počet zemí, které se mistrovství světa účastní. Na začátku to bylo pouze osm týmů, v letošním roce již je mistrovství světa žen rozděleno do šesti divizí s celkovým počtem třiceti pěti týmů. Mezi těmito týmy můžete najít reprezentace „klasických hokejových zemí“ jako je Švédsko a Finsko, i reprezentace z pohledu mužského hokeje trochu nečekaných států, jako je Severní Korea, Čína nebo naopak Austrálie či Jihoafrická republika.

⁵⁹ Swiss Ice Hockey. *FRAUENEISHOCKEYGESCHICHTE VOR 1988 IN DER SCHWEIZ* [online]. [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.frauenhockey.ch/index.php?id=493>

⁶⁰ Viz Příloha č. 4, str. 5

V roce 1992 byl ženský hokej uznán mezinárodním olympijským výborem. Na zimních olympijských hrách se poprvé objevil v japonském Naganu v roce 1998. Jako kvalifikace pro olympiádu posloužilo mistrovství světa v roce 1997 a prvními olympijskými týmy se staly reprezentace Spojených států amerických, Kanady, Švédska, Finska, Číny a Japonska (pořadatelská země se nemusela kvalifikovat). První zlaté olympijské medaile si odnesl tým USA. Tak jako při mistrovstvích světa i na olympijských hrách se na prvních dvou příčkách vždy umístil tým Kanady nebo USA. V roce 2006 byla však tato hegemonie narušena, když reprezentace Švédska zdolala Spojené státy na Olympijských hrách v Turínu v roce 2006 a postoupila tak do finále proti Kanadě.

Pořádání mistrovství světa IIHF a účast na olympijských hrách je považováno za zlomové okamžiky ženského hokeje na mezinárodní scéně, které mají jasný dopad na soutěže, družstva a hráčky v jednotlivých státech. Zvýšil se počet hráček a média alespoň v době olympijských her pravidelně referují o průběhu ženské soutěže. Vancouver 2010 umožnil dokonce sledovat přímé přenosy z jednotlivých utkání i v České republice.

2.3. Ženský lední hokej v ČSSR a ČSFR

První oddíly ženského ledního hokeje se začínají v Čechách objevovat v polovině osmdesátých let. Zdá se, že vznikaly různým způsobem a z různých důvodů. Objevují se týmy fotbalistek, které se přes zimu věnují lednímu hokeji, vznikají týmy na popud tehdejších hokejových funkcionářů nebo trenérů, objevují se skupiny dívek, které zakládají hokejové kroužky. Družstva nejsou zařazena pod Československý svaz ledního hokeje, některá vznikají při školách, jiná v rámci mužských hokejových klubů nebo při SSM. První sezóny jsou zejména ve znamení navazování kontaktů, sehrání přátelských utkání a účasti na turnajích.

Jedním z prvních týmů v tehdejší Československu byl ženský klub v Berouně. U zrodu stál Václav Roztočil, tehdejší trenér mužstva Lokomotiva Beroun, později trenér i vedoucí berounského dívčího klubu, první trenér československé reprezentace a dlouholetý činovník zastupující ženský hokej na ČSLH. V napsaných vzpomínkách, které poskytl pro účely této práce, popisuje okolnosti, které založení dívčího oddílu doprovázely.

Pan Roztočil poprvé zaznamenal ženský hokej při zájezdu berounského mužského týmu do Německé spolkové republiky v roce 1984. Při tomto zájezdu se o český tým starala skupina hostesek, které hokej i hrály. O několik měsíců později obdržel berounský klub žádost o zajištění soupeřek pro německý tým, který se chystal na zájezd do Československa. Václav Roztočil k této události píše: „*Tehdejší vedení klubu se nad*

textem dopisu pouze pousmálo a všichni konstatovali, že se pravděpodobně děvčata z Německa spletla, že pravděpodobně chtěla hrát hokej pozemní. Já jsem ale cítil povinnost dopis důkladně přečíst a zjistil jsem, že opravdu chtějí hrát ten náš „mužský“ lední hokej a vzhledem k tomu, že se o nás při pobytu v Německu tak vzorně staraly, řekl jsem si, že se pokusím nějakého soupeře pro ně získat. Následující den jsem zajel do Prahy na sekretariát ČSSLH, kde jsem v jednání s generálním sekretářem a předsedou svazu, známým Karlem Gutem, hledal informace, zda u nás v nějakém městě hrají dívky lední hokej. Tito vysocí funkcionáři se mi vysmáli a žádnou informaci mi nepodali. ... Když jsem ani po několika telefonátech do známých hokejových měst nezjistil nic o tom, že by někdo na tamním zimáku hrál dívčí hokej, musel jsem udělat zásadní rozhodnutí – a to znělo takto: Do příjezdu hokejistek z Kolína nad Rýnem k nám do Prahy, musím vyrobit soupeřky pro zkušené hokejistky z Německa.“⁶¹

Přes mnoho peripetií se panu Roztočilovi podařilo sestavit tým a v únoru 1985 sehrát s německým klubem HC Bergisch Gladbach dvě přátelská utkání. „*Na první utkání a to ještě se soupeřem ze „západního“ zahraničí, jsem udělal velkou propagaci a tak přišlo skoro tisíc zvědavých diváků. Je až s podivem, že se mi podařilo dát dohromady na toto utkání 25 hráček, sice legračně oblečených, ale odhodlaných se postavit zkušenému soupeři, který na tu dobu měl lepší oblečení a vybavení než většina ligových hráčů Berouna.“⁶² Utkání vyhrály berounské Amazonky 2:1, avšak za pomoci jedenáctiletého brankáře, který střelám německých soupeřek zdatně odolával. Po těchto zápasech se berounský tým nerozpadl, ale rozhodl se pokračovat dál a hledat další soupeře v tehdejší České socialistické republice.*

Ještě na jaře roku 1985 se tým Berouna zúčastnil turnaje v Klatovech, který i když byl dle pana Roztočila spíše volnou zábavou, se stal klíčovým turnajem v prvních sezónách. Zde se berounské Amazonky setkaly s fotbalistkami z TJ Kovo Praha a v dalším ročníku s družstvem Plzně. V následující sezóně 1985/86 se dle paměti pana Roztočila objevila a vzájemně zkontaktovala další družstva z Pardubic, Kadaně a fotbalistky z Jihlavy. V této sezóně také berounský tým pořádal první ročník „Bohemia Cupu“, na který výše zmíněna družstva pozval. V následujících letech se turnaj hrál pod patronací Československé strany socialistické, která také uhradila poháry pro vítěze.

⁶¹ viz Příloha č. 4, str. 1

⁶² viz Příloha č. 4, str. 2-3

V listopadu 1985 vznikl tým Plzně, který založily žákyně Středního odborného učiliště obchodního v Nerudově ulici v Plzni.⁶³ Od následující sezóny se stal dívčí oddíl součástí plzeňského hokejového klubu a nesl název TJ Škoda Plzeň. Také Plzeň hned od své druhé sezóny až do roku 1988 pořádala hokejový turnaj. Turnaj se konal vždy na začátku sezóny, nejprve pod názvem Turnaj o pohár VŘSR a v roce 1988 pod názvem Pohár předsedy KV SSM. Dostupné prameny plzeňský turnaj v dalších sezónách již nezmiňují. Je zajímavé, že pravidelným účastníkem tohoto turnaje byl francouzský tým z Grenoble, který Plzeň pozval na jaro 1989 na svůj turnaj do Grenoble. Plzni se podařilo vyřídit patřičná povolení a turnajová utkání sehrála. Zdá se, že celý výlet byl pojat hokejově velmi intenzivně, plzeňské dívky odehrály několik přátelských utkání i během cesty.⁶⁴

Od sezóny 1986/1987 již bylo v Čechách minimálně 6 týmů⁶⁵: Beroun, Plzeň, Pardubice, TJ Kovo Praha (které později hrálo pod názvem TJ Sparta Praha), Litvínov a Kladno. Od sezóny 1987/1988 kromě turnajů začaly tyto týmy hrát i ligovou soutěž. Ještě však nikoli pod svazem ledního hokeje, ale prozatím (obdobně jako Bohemia Cup), pod pořadatelskou hlavičkou Československé strany socialistické. V obou případech patronát ČSSS vyjednal berounský trenér a vedoucí družstva Václav Roztočil. Na ČSLH vznikla sekce věnovaná ženskému hokeji až v roce 1991 u příležitosti druhého mistrovství Evropy. Ještě před tím, než se budu tomuto mistrovství krátce věnovat, podívejme se, co víme o československé reprezentaci žen.

Prvním impulzem pro vznik československé reprezentace a zároveň zásadním momentem navázání kontaktů s IIHF a zastupiteli ženského hokeje z jiných států se stal turnaj pořádaný ve Švýcarsku v prosinci 1986. Václav Roztočil díky iniciativě Miroslava Šubrta, člena předsednictva IIHF (později dokonce uveden do Síně slávy IIHF) a díky pomoci jednoho ze svých bývalých spoluhráčů obdržel pozvání na mezinárodní turnaj do Curychu. Zajistit výjezd pro berounské Amazonky se Roztočilovi po dlouhém vyjednávání podařilo.

„A tak skupinka vyjukaných hokejistek z Berouna vyrazila pod alpské velikány na úžasně zorganizovaný turnaj s tím, že nás při pobytu čekaly také silvestrovské oslavy v curyšském hotelu Novotel. Při tomto turnaji byl zorganizován IIHF seminář pro evropské zástupce ledního hokeje žen, na kterém vystoupila prezidentka kanadské ženské

⁶³ KALISTA, cit. 15, s. 17.

⁶⁴ Sehrála přátelská utkání ve Frankfurtu a na zpáteční cestě ve Freiburgu viz. KALISTA, cit. 15, s. 20.

⁶⁵ Týmů mohlo být i více, v dostupných pramenech se objevují ještě týmy Kadaně a od roku 1988 i Ústí nad Labem.

*hokejové asociace Fran Rider, která přijela propagovat ženský hokej do zaostalé Evropy. Československo jsem vlastně zastupoval já, aniž bych k tomu dostal pravomoci, no a naše brankářka Jana Balková vystupovala coby představitelka a sekretářka ženského hokeje v Československu.*⁶⁶ Nejspíš se v té době jednalo o první setkání kanadské představitelky se zástupci jakéhokoli oddílu z východního bloku. Jisté je, že Fran Rider se setkala s panem Roztočilem v době, kdy kanadský ženský hokej začal usilovat o uspořádání mistrovství světa. Jak zmíněno výše, Fran Rider se od roku 1985 systematicky věnovala mapování situace ve světě. Můžeme se domnívat, že její účast na curyšském turnaji byla jednou z aktivit tohoto projektu. Jak píše pan Roztočil dále, na tomto setkání dostal spolu s Janou Balkovou za úkol monitorovat a podporovat ženský hokej za železnou oponou a to tak, aby se příštího mezinárodního turnaje mohlo zúčastnit více týmů.⁶⁷ To znamenalo zejména vyslovení podpory jejich dosavadnímu konání, nikoli výzvu k politické špionáži. Po tomto turnaji pan Roztočil po určitou dobu udržoval s Fran Rider přátelskou korespondenci. Díky švýcarskému turnaji se pan Roztočil osobně seznámil s panem Miroslavem Šubrtem, což umožnilo propojení a předávání informací mezi nesourodou skupinou osob věnujících se ženskému hokeji v Československu a mezinárodní hokejovou federací, případně jejími členskými zeměmi. Václav Roztočil se také díky podpoře pana Šubrtu stal členem rozvojové komise Československého svazu ledního hokeje, kde se stal reprezentantem a zástupcem ženského hokeje.

Podpora pana Šubrtu a propojení se světem přineslo mnoho zajímavých utkání a zážitků. Jedním z nich byl například příjezd národního výběru Švýcarska do Berouna v roce 1987 (zřejmě se pro švýcarský tým jednalo o přípravná utkání před prvním neoficiálním mistrovstvím světa v Kanadě, kterého se švýcarský výběr účastnil). Pro tato utkání již proběhlo výběrové soustředění určené nejlepším hráčkám ze všech tuzemských klubů. I tak větší část reprezentace tvořily hokejistky z týmu Berouna, který v tomto roce nesl titul mistra ligy již zmíněné neoficiální ligy. Se Švýcarkami český výběr sehrál dvě utkání, v prvním se ještě výsledkově držel a prohrál 7:3, v druhém již zcela podlehl 23:0.

Velmi významná role M. Šubrtu byla i u zajištění účasti reprezentace Československa na historicky prvním mistrovství Evropy v roce 1989. Vzhledem k tomu, že národní tým stále nebyl součástí ČSLH a mistrovství se mohou účastnit jen týmy z organizací, které jsou členy IIHF (což v Československu byl pouze ČSLH), pan Šubrť musel od ČSLH zajistit tzv. technický souhlas s účastí vybraného týmu. Samotnému turnaji

⁶⁶ viz. Příloha č. 4, str. 5

⁶⁷ viz. Příloha č. 4, str. 5

ještě předcházela kvalifikační utkání s výběrem Francie, která se odehrála na zimním stadionu v Berouně. Po remíze 1:1 a vítězství 2:1 skončila úspěchem pro domácí reprezentaci, která tak mohla na jaře 1989 do Německé spolkové republiky na mistrovství Evropy jet. České reprezentantky nastoupily proti Finsku, Dánsku a domácímu výběru a třikrát prohrály: s Finskem 0:34, s Dánskem 0:6 a s Německou spolkovou republikou 0:15. V rozřazovací fázi o 5. – 8. místo pak prohrály se Švýcarskem 3:9, ale historicky první výhru na ME si připsaly v zápase s Holandskem, které porazily 7:1.⁶⁸ Nakonec se umístily na sedmé příčce.

IIHF nabídla československému svazu pořadatelství druhého mistrovství Evropy. To se po zralé úvaze a zjištění, že ME je plně finančně kryté ze zdrojů IIHF, rozhodlo nabídku přijmout. A tak mohla tehdejší Československá federativní republika na jaře roku 1991 ve Frýdku-Místku hostit druhé mistrovství Evropy. ČSLH musel k realizaci tohoto mistrovství učinit ještě jeden zásadní krok. Aby se národní reprezentace mohla ME zúčastnit, přijal ženský hokej do své agendy.⁶⁹ I když československý národní tým skončil na posledním místě a byl nucen sestoupit do nižší skupiny, mělo ME velký význam pro národní ligu, která se od sezóny 1991/1992 stala řádnou soutěží pod záštitou ČSLH a hrála se pod názvem 1. liga žen. Její vedení pod ČSLH napomohlo ujasnění pravidel, umožnilo delegování rozhodčích a pevnější rozpis zápasů.⁷⁰

První týmy vznikaly v českých zemích. Proč se tak stalo, mi prozatím není známo. Na Slovensku se družstva hokejistek objevují až v roce 1990 a na podzim roku 1991, tedy již po odehrání ME ve Frýdku Místku. Slovenské hráčky ze Žiliny se také byly na mistrovství podívat. Do jaké míry byla právě tato událost impulzem pro vznik slovenských týmů je otázkou. Mária Zemáková, hráčka Žiliny ale pro www.zenskyhokej.sk přiznává: „*Vo Frýdku-Místku sa hrali Majstrovstvá Európy v ľadovom hokeji žien. Rozhodli sme sa pozrieť, povzbudiť i naučiť sa hokeju, aký sa hrá v skutočnosti a na dobrej úrovni. Mali sme prvú školu. Bol to pre nás nesmierny zážitok, aj keď československé reprezentantky nedopadli najlepšie*“.⁷¹ Mistrovství tedy zájem stávajících hráček přinejmenším podpořilo.

Slovenské hráčky pro propagaci a získávání kontaktů na další týmy využily československou televizi: „*Vo februári 1991 tri dievčatá ...spolu s trénerom V. Pongrácom navštívili štúdio Kontakt československej televízie. Malo to odozvu. Prichádzali listy z*

⁶⁸ KALISTA, cit. 15, s. 12-13.

⁶⁹ Viz Příloha č. 4, str. 8

⁷⁰ KALISTA, cit. 15, s. 20.

⁷¹ História. CHROMČÍK, Miloš. *Zenskyhokej.sk* [online]. 2002 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://zenskyhokej.sk/index.php?v=900>

*rôznych končín Slovenska od rôznych dievčat, ktoré by mali záujem o ľadový hokej. O mesiac neskôr vystúpili v Kontakte dievčatá z Bratislavy, že tiež zakladajú ženský hokejový klub. V tom čase sme dostávali listy aj o vzniku ďalších družstiev v Liptovskom Mikuláši, v Dubnici, Košiciach, Poprade“.*⁷² Václav Roztočil se o slovenském ženském hokeji také dozvěděl a na jaře 1992 se jel podívat na turnaj do Bratislavy, který ve svém vyprávění komentuje: „*při sledování hry, která byla v plných začátcích, jsem se náramně bavil, zvláště tím, že tak jako před lety v Klatovech, dění na ledě komentoval v rozhlasu na stadionu známý ... sportovní redaktor Gabo Zelenay.*“⁷³ Zdá se, že ženský hokej byl vnímán spíše jako volná zábava, které ovšem věnovala pozornost významná osobnost tehdejšího sportovního komentování a zábavního průmyslu. Na jedné straně byl dívčí hokej raritou, na druhé profesionálně pojatou lidovou zábavou.

Na turnaji v Bratislavě se také Václav Roztočil domluvil se slovenskými činovníky na uspořádání mistrovství Slovenska a pak i na utkání o titul mistra Československé federace. Bylo dohodnuto, že o mistra ČSFR se utkají vítězové mistrovství Slovenska s vítězným týmem 1. ligy žen ČR a to na neutrální půdě v Třebíči. Prvním a jediným mistrem ČSFR se staly Amazonky Beroun, které zvítězily ve dvou utkáních proti HK Žilina.⁷⁴ V následujícím roce již vznikly dvě samostatné republiky a tak byly znovu odděleny i soutěže ledního hokeje.

Předkládaný příběh československého ženského hokeje zachycuje jen několik vybraných událostí, a to ještě jen z velmi omezeného počtu pramenů. Přesto cílem tohoto příběhu není pojmout veškeré dění ani více vzpomínek, které by jistě bylo možné získat. Tato kapitola je uvedení do prostředí ženského hokeje v Československu a později ČSFR. Díky využití vyprávění Václava Roztočila a bakalářské práci Davida Kalisty můžeme nahlédnout příběh, ve kterém se ukazuje odlišnost jednotlivých klubů, zvláštní okolnosti jejich vzniku mimo primární dobové organizační struktury nebo z tehdejšího pohledu neuvěřitelné cestovatelské zážitky. Takovéto dějiny ukazují mnohotvárnost a dynamiku vývoje ženského hokeje ve svých počátcích. Do tohoto neuspořádaného společenství se přidal i kladenský tým s vlastními specifiky a událostmi.

⁷² História. CHROMČÍK, Miloš. *Zenskyhokej.sk* [online]. 2002 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://zenskyhokej.sk/index.php?v=900>

⁷³ viz Příloha č. 4, str. 9

⁷⁴ GRESSNER, Igor. *Prvý titul majstrek ČSFR v hokeji do Berouna: Rozhodla skúsenosť* [deník]. Smena. 31.3. 1992 [cit. 20.6. 2013]. Dostupné z: <http://www.zenskyhokej.sk/index.php?v=900&s=1>

3. Empirická část

3.1. Postup analýzy a interpretace

Analýzu rozhovorů s hráčkami kladenského týmu jsem zahájila identifikací událostí, příhod a situací, které jednotlivé hokejistky ve svých hokejových kariérách nebo v existenci týmu považovaly za významné. Rozhovory samozřejmě obsahují i jiné události, které se sice týkají hokeje, ale nestaly se v letech 1986 – 1992 nebo přímo nezasáhly do činnosti týmu. Takové události jsem z vyprávění vyřadila a ponechala je stranou k dalšímu zpracování. K tomu abych si mohla představit „jak to vlastně mohlo být“, jsem si sestavila pomocnou linii, která je chronologickým vyprávěním zmíněných událostí. Tak vznikla následující kapitola 3.2. Příběh kladenského týmu, která obsahuje vyprávění, v němž se odrážejí příběhy všech narátoerek najednou. Některé události se mi nepodařilo časově zařadit a tak jsem je do sledu událostí zasadila odhadem, vždy ale s patřičným označením či vysvětlením.

Kapitoly 3.3. až 3.6. nabízejí odlišné úhly pohledy na dívčí hokejový oddíl. Kapitola 3.3. zasazuje družstvo do prostředí kladenského hokeje. Nejprve ukazuje fyzický prostor, který hráčky sdílely s kladenskými hokejisty, poté představuje společenské hokejové prostředí Kladna, ve kterém dívky vyrůstaly a ve kterém oddíl založily. Tato část se také věnuje rodinnému a přátelskému zázemí budoucích hokejistek.

Po úvodu do prostředí přibližují bezprostřední faktory, které motivovaly hráčky k hokeji a vedly k založení týmu. V rozhovorech identifikují společný zájem o hokej, který je podporován čtením tehdejšího sportovního týdeníku Stadion a oblibou konkrétních hokejistů. V této části se také více zaměřuji na vzpomínky první hráčky, která se rozhodla hrát lední hokej, pro svůj nápad nadchla i další dívky a nakonec sezvala zájemkyně o hokej na první trénink.

Pro bližší pochopení života hokejistek na konci 80. a začátkem 90. let zařazuji kapitolu 3.5. věnovanou každodenní činnosti hokejistek. Ukazují její roční a týdenní cyklus, péči o hokejovou výstroj i neustálou starost o možnosti trénování na ledové ploše. Oddíl 3.6. zase nabízí pohled na družstvo jako na dynamickou skupinu, která se v čase mění. Zde odhaluji základní principy fungování družstva, způsob přijímání nových hráček a interpretuji proměnu skupiny hráček z přátelské party na skupinu, kterou pojí primárně touha po hokejové hře.

Poslední oddíl empirické části této práce je věnován porovnání kladenského a berounského družstva, kde ukazují odlišné principy založení obou klubů, čímž usilují o znovu zasazení kladenského družstva do kontextu československého ženského hokeje.

3.2. Příběh kladenského týmu

Na jaře roku 1986 se studentka místního gymnázia Věra Donátová svěřila svému tatínkovi Pavlovi Tykalovi, že chce hrát lední hokej. I když se mu zprvu zdál její nápad podivný, upozornil, že sama hokej hrát nemůže a doporučil jí nalézt si spoluhráčky. Věra oslovila své kamarádky ve škole. Zde se k Věře přidává druhá z mých sedmi narátorek, Jitka Javorská, které se nápad hrát hokej velmi líbil. Věra a její kamarádky hledaly zájemkyně o lední hokej i mezi kolegyněmi z tanečních. Maminka Věry zase pozvala žákyně jedné třídy Střední zdravotnické školy na Kladně. Ty byly vášnivé fanyanky ledního hokeje a touto představou se nadchly. Tak se rozhodly hrát hokej další narátorky: Věra Mrázková, Dana Gelnarová a Charlotta Slavíková. Pozvání do dívčího hokejového oddílu šířily všechny zájemkyně dále. Ještě téhož jara se sešla skupina děvčat, která se ve sportovní hale „Bioska“ do pokusu hrát lední hokej pustila. Některá se znala, jiná byla „kamarádkou kamarádky“. Na prvním tréninku se dívky vzájemně představily a dohodly se, že opravdu lední hokej chtějí hrát. Řekly si navzájem, co by si přály: jak trénovat, jaký post chtějí obsadit, pod jakou organizací by mohly existovat, co musí udělat pro to, aby mohly vůbec začít. Organizace oddílu se chopil otec Věry Donátové, pan ing. Tykal. Dívky pod jeho vedením hned zahájily letní přípravu, aby byly dobře připravené, až bude led. V létě tuto přípravu ještě zpestřily soustředěním na chalupě u Tykalů, kde nejen trénovaly, ale i pekly buřty, zpívaly a samozřejmě si povídaly o hokeji. Pan Tykal také zajistil, že v první sezóně se dívky staly členkami TJ POLDI SONP Kladno.

10. srpna 1986 vstoupily dívky poprvé na led a hned odehrály své první utkání ve Slaném proti Bendik Eis Hockey Schule z Kolína nad Rýnem. Kladenské hráčky neměly ani řádnou výstroj, ani brusle. I první tréninky absolvovaly například na dámských bruslích. Brankářka Věra Mrázková stála s hráčskou hokejkou, ve starých bruslích a bez dalších chráničů v bráně. Protože bez výzbroje nelze hokej hrát, bylo třeba výstroj obstarat. Každá z hráček se snažila sehnat, co se dalo, kde to jen šlo. Jedna si koupila brusle z druhé ruky, druhá dostala hokejku od kamaráda hokejisty, jiná si půjčila helmu od bratra. Nakonec ale pan Tykal získal několik sad starých vyřazených výstrojí po mužích či chlapcích z Provozních záloh Poldi Kladno (PZ Kladno). Všechno sice zapáchalo, bylo

poničené, ale byla to výstroj! Hráčky si tak mohly doplnit, co jim chybělo a mohly začít pořádně trénovat a hrát. Na podzim se k týmu přidala další z mých narátorek Ingrid Rajnišová, která také chodila na zdravotní školu, ale do jiné třídy. O holkách hrajících hokej se dozvěděla od bratra a z tanečních. Ingrid ze začátku vůbec nešlo ani bruslit. Ve starých kožených bruslích s kotníky měkkými jak žvýkačka to bylo těžké. K Vánocům však dostala brusle nové a tak se od Nového roku mohla více zapojit do hry.

V první sezóně 1986/1987 dívky převážnou část trénovaly pod vedením pana Tykala. Sehnat soupeře nebylo lehké. Pan Tykal, který také pomáhal na Kladně s trénováním u žáků, se vždy, když někam s kluky jel, poptával, zda se v tom či onom městě nehraje dívčí hokej. Nakonec Kladeňáčky narazily na Beroun a objevily turnaj v Klatovech. Berounské Amazonky Kladno s velkým přehledem porazily, ale to pro Kladno tak důležité nebylo. Hlavně, že měly soupeře. Na konci sezóny se v Klatovech potkaly s dalšími týmy, Plzní, Kovo Praha atd.

Obr. 6: Turnaj Masokombinát Klatovy
zdroj: Domácí archiv Věry Donátové

Obr. 7: Trénink 1986
zdroj: Domácí archiv Věry Donátové

Na druhou sezónu (1987/88) se znovu řádně připravovaly na suchu. Tentokrát již s panem Beranem, který hokejistky nešetřil. Organizačně také přestal oddíl spadat pod TJ POLDI SONP Kladno, nyní patřil pod svaz mládeže. Dívčí hokej tak nesl název PV SSM POLDI SONP Kladno. V létě trénovaly za každého počasí, hrály fotbal, běhaly po Sletišti nebo na Lapáku a jely na soustředění. V srpnu mohly trénovat konečně na ledě. Nejprve jezdily do Slaného, kde byl led zamrazen dříve než na Kladně. V této sezóně konečně hrály soutěž, i když neoficiální. V září či říjnu se přidává k družstvu poslední z mých respondentek, Renata Zachová. Na začátku zakouší, jaké to je být „bažantem“. Uklízí a nosí puky po tréninku, uklízí šatnu. To trvá zhruba půl roku. Poté Renata zlepšila svou hru, s hokejistkami se více sblížila a mohla nastoupit i do zápasu, třebaže do těch prvních jen na chvíli. Stala se tak platnou hráčkou. Na konci sezóny se tým znovu účastní turnaje o pohár masokombinátu Klatovy.

Sehranost a pospolitost hráček se rozvíjela na poli sportovním i mimo něj. V květnu 1988 zahájily letní přípravu, znovu běhaly po Sletišti, na Lapáku a za každého počasí. V době jedné z letních příprav před podzimem 1989 několik hráček jelo na diskotéku do Kročehlav, kde propily všechny peníze a zpět do Kladna dokonce jely nočním stopem. V červenci jely na soustředění. Z jednotlivých vyprávění není zřejmé na jaké. V rozhovorech se objevují dvě, ale které se událo jako první, není jasné. Domnívám se, že prvním bylo to fyzicky náročnější, po jehož absolvování se trenér v následujícím roce rozhodl pro lehčí variantu. Za první tedy považujeme výlet na kolech. Dívky tehdy vyjely z Kladna na Šumavu k Sušici. Hned první den ujely minimálně 150 km a ještě ke všemu, jak si všechny vzpomínají, ve špatném počasí. Nezapomeňme, jakou asi kvalitu měla tehdejší kola. U Sušice strávily zhruba týden, jezdily na kolech na Kvildu a po okolí. Cestu domů už ale absolvovaly vlakem. V nadcházející sezóně 1988/1989 znovu hrály neoficiální ligu. V této sezóně se také hrálo 1. mistrovství Evropy a připravovala se reprezentace Československa. Rovnou byly vytvořeny dva týmy – reprezentace A a reprezentace B, která fungovala jako „zásobárna hráček“ pro A tým. Ve skupině B byly i dvě z mých narátorek: brankářka Věra Mrázková a levé křídlo Věra Donátová. Soustředění národního výběru B se odehrálo na Kladně.

Letní trénování neminulo hokejistky ani na jaře a v létě 1989. V létě jely na vodu (pokud tedy nejely na Šumavu až tentokrát). Rozhodly se sjíždět Lužnici. Některé byly na lodi poprvé, jiné jako Jitka Javorská, byly zkušené vodačky. Věra Donátová zaznamenala, že i když Věra Mrázková s Charlottou Slavíkovou dosud vodu neznaly, vše překonaly bez nejmenších potíží. Charlotta si ale vzpomíná, že ony jediné s Věrou Mrázkovou se pokaždé otočily, kvůli čemuž se i pohádaly. Zdá se ale, že všechny spory vyřešily ještě na vodě. Vaření v kotlících si pamatuje jenom Věra Donátová s Ingrid. Všechny se shodují, že si vodu řádně užily.

Ještě před začátkem ligové soutěže se Kladnu podařilo vycestovat do Západního Berlína. Dle Renaty Zachové, bratr jedné z hráček emigroval do Západního Berlína a nemohl svou sestru navštěvovat. Věděl však, že hraje lední hokej a napsal jí o berlínském hokejovém turnaji. Informace předala panu Tykalovi a ten výjezd do Berlína zařídil. I přes politický dozor se hráčka se svým bratrem shledala. Pro všechny byl zájezd velikým zážitkem – od přejezdu skrz berlínskou zeď přes západní auta a obchody až po výborný hokej. Zejména Finky hrály skvěle. Taktika kladenského oddílu nepřejíždět přes modrou moc nepomohla. Kladenský tým, i když se umístil na poslední příčce, byl oceněn jako velmi soudržný a přátelský. V této sezóně již Kladno dokázalo také zvítězit, nejspíš

v přátelském utkání nad týmem Berouna. Pro Věru Donátovou to byl jeden z největších úspěchů. Sezóna 1989/1990 byla poslední narátorky Charlotty, musela ze zdravotních důvodů hokej opustit.

V následující sezóně byla ligová soutěž konečně hrána pod ČSLH a kladenský ženský oddíl byl organizován pod patronací Kovárny Poldi Kladno. Tak jako v předchozím ročníku převládla nejvýraznější vzpomínka na turnaj v Berlíně, tento rok to byl výměnný zájezd do Dánska. Hráčky si mohly oproti „Berlínu“ i více „zacestovat“, například jely na trajektu do Švédska nebo se byly podívat po Kodani. Dánky s realizačním týmem pak na oplátku přijely na Kladno. V této sezóně již některé zakládající hráčky nejsou školou povinné, ale chodí na vysokou školu nebo pracují. Zdravotní sestřičky složitě hledají čas na hokej, protože pracují na směny. Dana Gelnarová občas se svojí hokejovou výstrojí obsadila celou nemocniční šatýnku určenou pro sestřičky i doktory. Po sezóně 1990/91 končí Věra Mrázková a Dana Gelnarová. Obě se stávají sálovými sestrami a práci vyžadující plné soustředění a systém směn je obtížné skloubit s hokejem. Věra má k tomu všemu ještě bolavé kyčle a hokej se pro ni stal příliš náročný.

V následujících sezónách již pokračují jen tři z narátorek. Z rozhovorů vyplývá, že Věra Donátová pomalu ukončuje svou kariéru pravděpodobně v sezóně 1992/1993, Renata Zachová v sezóně 1996/1997 a Ingrid Rajnišová v sezóně 2002/2003. Tento příběh končí, ženský hokej se ale na Kladně hraje dál. A s úspěchem.

3.3. Prostředí vzniku kladenského ženského hokeje

3.3.1. Prostorové vymezení

Kladenské hokejistky se po většinu času, který trávily hokejem, pohybovaly po sportovištích a parcích na Kladně. Tato místa jsou velmi blízko u sebe a využívají je (a využívala) i ostatní hokejová družstva. Prvním sportovištěm, které zmíním, je zimní stadion. Kladenská hala byla zakryta v roce 1959 u příležitosti mistrovství světa, které hostilo tehdejší Československo.⁷⁵ Později bylo postaveno i druhé odkryté kluziště, které bylo zastřešeno až koncem osmdesátých let a využívalo se zejména jako tréninková plocha. Právě na nekrytém ledě začínaly dívky trénovat a hrát. Trénovalo se za jakéhokoli počasí, za deště, sněžení i velkých mrazů.

Hráčky se nepřipravovaly na hokej pouze na ledové ploše, ale i v dalších sportovních areálech Kladna. První setkání hokejistek a první trénink se konal v hale Bioska, která

⁷⁵ JÁGR, OLIVERIUS, cit. 8, s. 195.

sloužila jako tělocvična pro sálové sporty. Kladenské hráčky se sešly ještě ve „staré Biosce“, která v roce 2003 vyhořela a až v roce 2011 byla na jejím místě postavena nová multifunkční hala. Bioska se nachází jen několik desítek metrů od zimního stadionu. Pokud byl letní trénink zaměřen více na běh, zejména delších tras, běhaly hráčky po lesoparku zvaném Lapák. Pokud se soustředily na kratší trasy na oválu nebo měly hrát fotbal, většinou se scházely v areálu Sletišť.

Vysoký počet hráček bydlel na kladenském sídlišti Sítňá. Mezi nimi bylo i několik mých narátorek jako Ingrid Rajnišová, Věra Mrázová, Renata Zachová a Charlotta Slavíková. Sídliště Sítňá je od zimního stadionu vzdáleno zhruba jeden kilometr, a jak popisuje Ingrid Rajnišová: „...vždycky jsme si udělaly sraz před tréninkem a šly jsme společně na zimák.“⁷⁶ Zde se ukazuje, že hráčky spolu trávily čas nejen na trénincích, ale i cestou na ně. „...v zimě (jsme) braly boby, saně ... po chodníku jsme si vozily výstroj a pak jsme šly zase ze zimáku z tréninku a na saních a na bobech jsme si to tahaly domů.“⁷⁷ I když se jedná o poměrně krátkou vzdálenost, je třeba si uvědomit, že hráčky si nemohly nechávat výstroj na zimním stadionu, ale vše si nosily domů. Jedna hokejová hráčská výstroj mohla vážit cca 17-20 kg⁷⁸. Jeden kilometr po náročném tréninku zvláště za nepříznivého počasí se mohl zdát velmi dlouhý.

Obr. 8: měřítko: 1:12000, část města Kladna

Všechna zmíněná sportoviště byla využívána i jinými sportovními oddíly a chlapeckými i mužskými hokejovými mužstvy. Dívčí tým se jak v létě, tak v zimě pohyboval ve stejném prostředí, ve kterém trénovali ostatní kladenští hokejisté. Společné

⁷⁶ Příloha č. 6:CD, složka IngridRajnisova, soubor RozhovorIprepis-IngridRajnisova str. 2

⁷⁷ tamtéž

⁷⁸ Tuto váhu odhaduji dle mé vlastní výstroje. Můj hokejový bágel nyní váží 17 kg. I když současná hokejová výstroj je lehčí, mám v tašce mnoho věcí navíc, které hráčky v tehdejší době určitě nevlastnily (boty na běhání, náhradní oblečení, brousítko, puky, izolačky atd). Naopak výstroj tehdejší doby byla z těžších materiálů a také více savých materiálů, tudíž zejména po tréninku byla výstroj těžší.

cesty ze Sítné ke sportovišti a zpět zase byly dalším prostorem, kde hráčky trávil čas pospolu.

3.3.2. Fenomén kladenského hokeje

Kladenský mužský hokejový oddíl vznikl v roce 1924, první titul mistra ligy získal v roce 1959. Téhož roku bylo v Československu uspořádáno mistrovství světa a při této příležitosti navštívil Kladno i vynikající kanadský hráč Maurice Richard zvaný „Raketa“.⁷⁹ Hlavní vlna úspěšných umístění v ligové soutěži však přišla v sedmdesátých letech. Kladenský tým zvítězil v první lize (tehdejší nejvyšší soutěži) v letech 1975, 1976, 1977, 1978 a 1980. Symbolem kladenského hokeje se staly dresy „s Poldi na prsou“. Ochranná známka pochází z roku 1893, kdy Carl Wittgenstein dal na počest své ženy Leopoldiny kladenským ocelárnám název POLDI a její portrétovou siluetu do loga společnosti. Na hokejové dresy se dostala „Poldinka“ v roce 1966 a družstva provázela až do konce sezóny 1996/1997.⁸⁰

Sedmdesátá léta jsou érou dnes slavných hráčů, jako byli Eduard Novák, Milan Nový nebo František Pospíšil. Návštěvnost ligových zápasů rychle rostla, při některých utkáních dosahovala počtu až 9 000 diváků.⁸¹ Pro srovnání si dovoluji upozornit, že v letošní extraligové sezóně 2012/2013, kdy v některých utkáních nastupoval i slavný Jaromír Jágr, byla průměrná návštěvnost na Kladenském zimním stadionu 5 000 diváků.⁸² V osmdesátých letech zase naopak došlo k několika neúspěchům, kdy kladenský tým dokonce dvakrát z nejvyšší soutěže sestoupil. Naštěstí pro kladenské fanoušky zase postoupil zpět. V této době v kladenských žácích a dorostencích dorůstají nové budoucí hvězdy. Kromě mladého Jaromíra Jágra, nastupuje v kladenských družstvech například Josef Zajíc, Martin Procházka nebo Pavel Patera.

Většina hráček kladenského týmu pochází z Kladna, šest ze sedmi hokejistek, se kterými jsem vedla rozhovory, se na Kladně narodilo a vyrostlo. Nejstarší z narátorek se narodila v roce 1969, nejmladší v roce 1972. Většině hráček bylo v době vzniku dívčího oddílu 16 nebo 17 let.⁸³ Návštěvy utkání kladenského „A“ mužstva byly součástí dětství i dospívání skoro každé z narátorek. Jitka Javorská vypráví: „...se svým dědečkem, s tátou

⁷⁹ JÁGR, OLIVERIUS, cit. 8, s. 262.

⁸⁰ JÁGR, OLIVERIUS, cit. 8, s. 540.

⁸¹ JÁGR, OLIVERIUS, cit. 8, s. 325.

⁸² Tipsport extraliga: Návštěvnost. BPA. *Hokej.cz* [online]. 1998-2013 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: http://www.hokej.cz/cz/tipsport-extraliga/navstevnost/?season=2012&competition_id=1209. ISSN 1214-5718.

⁸³ Viz Příloha č. 2

*mé maminky, jsem chodívala na hokej se koukat, jak hraje Poldi Kladno v podstatě mnoho let, celé své takové to dětství od nějakých deseti let, dejme tomu. A měla jsem k hokeji vždycky blízko, pamatuju se, že jsem si dělala takový v notýskách tabulky, když bylo mistrovství světa.*⁸⁴ Nebo naopak Věra Mrázková vzpomíná: „...*tatínek na hokej chodil pravidelně a jelikož mám dokonce starší sestru, tak jsme se praly, protože taťka řekl, že na hokej nás vezme vždycky jenom jednu,, a to si pamatuju, že jsme chodily od nějakých čtyř let prostě, takže já vlastně celou tu éru Ědy Nováka a Kaberleho, vlastně člověk tady zažil.*“⁸⁵ Věra Donátová se zmiňuje o návštěvách utkání jako o zvyku všech kladenských dívek, nejen hokejistek. „...*no a když jsme došly do těch pubertálních let, tak samozřejmě na Kladně ty holky začnou chodit na hokej a začnou se koukat po těch hokejistech a choděj a fanděj.*“⁸⁶ Obdobně popisuje vztah k hokeji i Charlotta Slavíková: „... *se obdivovali hokejisti samozřejmě, sportovci, chlapi, hezký kluci, sportovně založený se svalama.*“⁸⁷ Renaty Zachové jsem se musela v rozhovorech přímo zeptat, zda se chodila na hokej dívat a její odpověď zněla: „*Na hokej, na extraligu jsem se chodila koukat, to jo, ale nikdy by mě nenapadlo, že to hrajou i holky.*“⁸⁸ Renatina odpověď byla velmi kusá. Samozřejmě se chodila koukat na extraligu, ale hlavně kladla důraz na to, že koukání na hokej nebylo to, co ji přimělo ke hře. Koukat se na hokej, bylo samozřejmé, hrát jako holka ji ale ani nenapadlo, dokud nezjistila, že existuje i dívčí oddíl.

Z rozhovorů Věry Donátové a Charlotty Slavíkové je zřejmé, že bylo běžnou aktivitou dívek, které vyrůstaly na Kladně, chodit se koukat na kluky, kteří hrají hokej. I povídání Renaty Zachové ukazuje, že dívat se na Kladně na hokej bylo populární. U narátorek také vidíme, že sledovaly kladenské extraligové družstvo v sedmdesátých letech, dalo by se říci v době největší slávy, spolu s celou rodinou. Jitka zmiňuje dědečka, Věra Mrázková tatínka. Návštěva hokejových utkání byla tedy v sedmdesátých a osmdesátých letech součástí každodenního života na Kladně.

Nyní, když je zřejmé, že kladenské hokejistky hokej sledovaly, můžeme postoupit ještě dále. Dívky nejenže se na hokej rády dívaly, často také vyrůstaly v blízkosti hokejisty nebo rovnou hned několika hokejistů. Věra Donátová o svých sourozencích a otci vypráví: „*Vyrůstala jsem se dvouma bráchama, ten starší hrál hokej, ten mladší je o hodně mladší, ale taky to zkoušel s hokejem a vlastně jako malá holka jsem s tátou a s bráchou byla věčně*

⁸⁴ Viz Příloha č. 6: CD, složka JitkaJavorska, soubor RozhovorIprepis-JitkaJavorska, str. 4

⁸⁵ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraMrazkova, soubor RozhovorIprepis-VeraMrazkova, str. 12

⁸⁶ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraDonatova, soubor RozhovorIprepis-VeraDonatova, str. 1

⁸⁷ Viz Příloha č. 6: CD, složka CharlottaSlavokova, soubor RozhovorIprepis.CharlottaSlavokova, str. 1

⁸⁸ Viz Příloha č. 6: CD, složka RenataZachova, soubor RozhovorIprepis-RenataZachova, str. 1

na zimáku.⁸⁹ Ingrid zase vypráví o svém bratrovi: „v každou volnou chvíli naši byli s bráchou na zimáku, takže jsme jezdili s ním, našli jsme si tam partu kamarádů, ségry, bráškové těch kluků, kteří hráli. A když byla volná chvíle, tak jsme to tam někde v rohu kluziště mydlili, ... ale to doma - tak můj brácha si mě postavil do brány a střílel na mě. Ale to je pravda! Měli jsme u babičky garáž, velký plechový vrata a na těch jsme měli namalovanou bránu a měli jsme takový starý betony⁹⁰, to nám náš taťka odněkud přines. A hokejku, já jsem stála jako blázen v tý bráně a bráška na mě střílel, ale to bylo někdy v osmi devíti letech. No a takhle to bylo vždycky každý léto.“⁹¹ Jitka Javorská se k hokeji přibližovala jak díky již zmíněnému dědečkovi, který hokej hrával, tak díky své mamince: „Moje máma, když jí bylo dejme tomu sedmnáct až dvacet let, tak byla první hokejovou rozhodčí v Kladně a strejda, její bratr, také pískal hokej.“⁹² Charlotta Slavíková sice nevyrostala s hokejisty doma, ale ještě na základní škole začala chodit s jedním z kladenských hráčů.

Díky sledování zápasů kladenského „A“ týmu můžeme předpokládat, že většina hráček znala pravidla ledního hokeje ještě před tím, než začala hrát. Zároveň se můžeme domnívat, že dívky, které vyrůstaly v blízkosti hokejistů, měly poměrně jasnou představu o tom, co to obnáší lední hokej hrát. Nesmíme si však myslet, že právě hokejové prostředí bylo tím zásadním faktorem, který dal děvčatům do ruky hokejku a pustil je na led. Jak říkala Renata Zachová: „Nikdy by mě nenapadlo, že holky hrajou hokej.“⁹³

Budoucí hráčky vyrůstaly na Kladně, které bylo prodchnuté hokejem, a i když toto nebyl zásadní důvod vzniku dívčího družstva, nestály zcela mimo hokejové dění. Seznámily se s pravidly i hokejovou každodenností a také byly vystaveny působení kladenských symbolů. I pro ně pak měly význam v hokejové kariéře. Ingrid Rajnišová o svém dresu s Poldí na prsou říká: „Dres mi zůstal, ten mám na památku dodneška, doufám, že až můj malej vyroste a bude velké, tak ho nikdy nikomu neprodá a nechá si ho, že v něm jeho maminka začínala. Chodím v něm, když si dáváme proti dětem nějaký takový ty zápasy, sranda mače a tak, tak v něm chodím hrát a jelikož tam chodí taky jeden tatínek, kterej je zase srdcařem Kladna, mužskýho hokeje, v kotli jako velké fanoušek už léta páně,

⁸⁹ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraDonatova, soubor RozhovorIprepis-VeraDonatova, str. 1

⁹⁰ Betony jsou brankářské holenní chrániče.

⁹¹ Viz Příloha č. 6: CD, složka IngridRajnisova, str. 1

⁹² Viz Příloha č. 6: složka JitkaJavorska, soubor RozhovorIprepis-JitkaJavorska. Str. 1

⁹³ Viz Příloha č. 6: CD, složka RenataZachova, soubor RozhovorIprepis-RenataZachova, str. 1

tak vždycky, když vidí ten dres, ve kterém já přijdu, tak mu slzej oči, protože by ho strašně chtěl, ale samozřejmě, to víš sama, že takovýhle věci se nikdy nikomu nerozdávaj.“⁹⁴

3.4. Faktory vedoucí k založení dívčího oddílu TJ SONP Poldi Kladno

3.4.1. „Zdrávka“, Stadion a hokejové vzory

Několik budoucích hráček (z toho tři respondentky) v době, kdy začínaly hrát lední hokej, společně navštěvovaly jednu třídu na Střední zdravotnické škole na Kladně. V Příběhu kladenského týmu jsem se zmínila, že při povinné školní zdravotní prohlídce, je do nového hokejového oddílu pozvala zdravotní sestra paní Tykalová, maminka Věry Donátové rozené Tykalové. Paní Tykalová jistě nemohla tušit, že oslovila žákyně, které byly velkými fanynkami hokeje.

Již od prvního ročníku Dana Gelnarová, jedna ze studentek, odebírala sportovní časopis Stadion. Každý týden jej přinesla do třídy a se spolužačkami si v něm listovaly. Věra Mrázková k tomu dodává: *„Časopis, ten Stadión, jak jsme ho furt pročitaly....pak bylo mistrovství světa v osmdesátým pátým, že jo, tady v Praze, takže to prostě bylo jenom deset čísel jenom o hokeji, tak to bylo prostě to, co nás jako nakopávalo.*“⁹⁵ Budoucí zdravotní sestřičky se na hokej nejen chodily dívat, ale zároveň i sledovaly, co se o hokeji a zvláště o hokejstech píše. Dívky také sbíraly plakáty hokejistů z uvedeného týdeníku a ty si vylepovaly ve svých pokojíčkách na zeď.⁹⁶

Každá ze studentek měla jednoho oblíbeného hráče. Věra Mrázková obdivovala brankáře Dominka Haška, Daně Gelnarové se líbil Vincent Lukáč, Charlottě Slavíkové zase Petr Rosol. Hokejisté pro dospívající dívky nebyli jenom hokejovými vzory, ale také mužskými idoly. Věra Mrázková s Danou Gelnarovou si dokonce psaly dlouhé dopisy, kdy Dana psala Věře, jako kdyby byla Dominik Hašek a Věra zase psala Daně jako by byla Vincent Lukáč. *„Jako, dneska by to bylo jak praštěný, ... to jsou tak krásný dopisy i na dnešek. Jak to jako popisovala za něj...jsme si zjistily, kde hrajou zrovna a podle toho jsme si psaly ty dopisy. Takže my tím hokejem jsme prostě začaly .. od toho prváku na tý zdrávce žít.*“⁹⁷

Budoucí zdravotní sestřičky pravidelně sledovaly hokej, měly své hokejové idoly. Ve druhém ročníku studia se potkaly s paní Tykalovou, která je pozvala na první trénink dívčího hokejového klubu. Dívky se rozhodly, že to půjdou zkusit.

⁹⁴ Viz Příloha č. 6: CD, složka IngridRajnisova, soubor RozhovorIprepis-IngridRajnisova, str. 12

⁹⁵ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraMrazkova, soubor RozhovorIprepis-VeraMrazkova, str. 3

⁹⁶ Viz Příloha č. 6: CD, složka DanaGelnarova, soubor RozhovorIprepis-DanaGelnarova, str.1

⁹⁷ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraMrazkova, soubor RozhovorIprepis-VeraMrazkova, str. 11

3.4.2. Věra a kanadský hokej

Věra D. vyrůstala na Kladně s dvěma bratry, kteří hráli hokej. Její tatínek, pan Tykal, u chlapeckých týmů pomáhal s organizací. Věra D. se od čtyř do sedmnácti let věnovala tancování v kladenském kulturním domě, na zimním stadionu ale trávila hodně času a s hokejisty se kamarádila. Někdy na jaře roku 1986 uviděla v televizi zmínku o ženském hokeji v Kanadě a zaujalo ji, že hokej hrají i dívky: „...viděli jsme v televizi, že hrajou holky, a říkali jsme „Ježišmarja, proč nehrajou tady..“, takže v tu chvíli jsme se o to ... začli zajímat.“⁹⁸

Věra D. si o tomto zážitku povídala se svými kamarádkami z kladenského gymnázia, které navštěvovala. Společně začaly uvažovat o tom, že chtějí hrát hokej. „... a teď jsme nevěděly samozřejmě jak, tak tím, že můj táta se motal okolo hokeje, tak jsem za ním přišla, jestli by to nějak nešlo, ..., tak jsem tátu umluvila, on říká „Dobře, když dáš nějaký holky dohromady, že vás bude dost, tak by to snad šlo“. No, takže jsme rozhazovaly sítě.“⁹⁹

Věra zvala děvčata všude, kde se pohybovala. Ze školní třídy přizvala mimo jiné spolužačku Jitku Javorskou, která vypráví: „Já jsem v té době aktivně chodila na tu jízdárnu, ...a začínala jsem už pomalu mít pocit, že by bylo vhodné třeba něco změnit, začít dělat něco jiného, takže ta myšlenka, že bychom zkoušely hrát hokej, se mi docela líbila.“¹⁰⁰ Druhým klíčovým prostředím k získání hráček byly pondělní taneční. Do těchto tanečních chodili hokejisté i dívky, kterým se hokejoví hráči líbili. Touto cestou se o dívčím oddílu dozvěděla Ingrid, když jí dívčí oddíl doporučil její bratr, který pondělní taneční navštěvoval. Věra také zvala všechna děvčata, která potkávala na zimním stadionu. Všechny budoucí zájemkyně byly pozvány na první letní trénink do kladenské Biosky.

3.4.3. Setkání v Biosce

24. dubna 1986 se sešla u sportovní haly BIOS skupina dívek na první hokejový trénink. Na začátku setkání se dlouho čekalo, protože se nevědělo, kolik dívek dorazí. Organizátorem a budoucím prvním trenérem se stal pan Tykal, který také existenci dívčího hokeje předjednal u odboru sídlištní tělovýchovy TJ POLDI SONP KLADNO. Věra D. vzpomíná: „Vůbec jsme netušily kolik nás tam bude, jak to bude... povídaly jsme si, jako kdo chce co hrát nebo.... kolik nás bude chodit, aby jsme se dohodly kdy se budeme scházet dál ...navíc jsme se tam spíš jako seznamovaly, protože každé přived někoho, ne všichni

⁹⁸ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraDonatova, soubor RozhovorI|prepis-VeraDonatova, str. 1

⁹⁹ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraDonatova, soubor RozhovorI|prepis-VeraDonatova, str. 1

¹⁰⁰ Viz Příloha č. 6: CD, složka JitkaJavorska, soubor RozhovorI|prepis-JitkaJavorska str. 1

*jsme se dohromady znaly.*¹⁰¹ Zde určitě zaznělo, že Věra Mrázková bude brankářkou podle svého idolu Dominika Haška, Dana Gelnarová se zase stane útočníkem. Zájem o hokej projevil dostatečný počet děvčat a tak po vzájemném seznámení mohl začít první trénink a první letní příprava.

3.5. Hokejová každodennost kladenského dívčího týmu

3.5.1. Hokejová sezóna

Obr. 9: Zleva: Monika Mráčková, Dana Gelnarová, Renata Kutchanová, podzim 1986, zdroj: Domácí archiv Dany Gelnarové

Roční sled hokejových aktivit se nazývá hokejová sezóna. Veškerý čas je uspořádán v určitém rytmu s jistou pravidelností a každý hokejista, každý tým se jím během roku řídí. Ne jinak tomu bylo i v případě kladenských hokejistek. Pouze první sezóna byla trochu odlišná, protože nenabízela celoroční soutěž a herní plán se stavěl za pochodu. Teprve v průběhu sezóny se vyhledávala jiná ženská družstva či nějaký soupeř.

Podívejme se nejprve, jak taková sezóna probíhala. Každá sezóna byla zahájena tzv. letní přípravou. Ta bývá také často nazývána „suchou“, protože se netrénuje na ledě. Letní příprava se zahajuje koncem dubna nebo začátkem května a trvá dva měsíce. Červenec často bývá volnější, kladenské hráčky však v této době jezdily na letní soustředění, které trvalo zhruba jeden týden.

Na ledě začalo družstvo trénovat v srpnu. Kladenské hráčky musely na první „ledy“ jezdit na zimní stadion do Slaného, protože ten měl ledovou plochu vždy připravenou dříve než kladenský zimní stadion. V srpnu se trénovalo nejen na ledě, ale pro zvýšení kondice se stále ještě přidávaly tréninky na „suchu“. Ligová soutěž začínala až koncem září nebo

¹⁰¹ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraDonatova, soubor RozhovorIIPrepis-VeraDonatova, str. 2

začátkem října a tak se kladenský tým na začátku ještě před jejím začátkem každý rok účastnil nějakého turnaje, někdy i v zahraničí.

Ligová utkání se hrála většinou o víkendech, zpočátku jednou za čtrnáct dní, později již každý týden od října do prosince, okolo Vánoc byla liga krátce přerušena na zhruba tři týdny a po Novém roce znovu až do konce února či začátku března. Hokejová sezóna však zcela nekončila s dohráním ligy, na závěr sezóny se tým často účastnil některých turnajů. Duben byl měsícem volna a v květnu zase začínala letní příprava následující sezóny. Takovýto roční cyklus se odehrával s malými obměnami neustále dokola.

Tým po celou sezónu pravidelně trénoval a hrál utkání. Tréninky na ledě se konaly zhruba dvakrát týdně, většinou pozdě večer nebo brzy ráno. Utkání se hrála o víkendech a to již v příznivějších dopoledních nebo odpoledních hodinách. I když byla snaha organizovat tréninky pravidelně ve stejné dny, ne vždy se to dařilo, protože získat ledovou plochu nebylo zcela jednoduché, o tom však více v následující kapitole. Dva tréninky se odehrávaly buď po desáté večerní, nebo od pěti ráno a na ledě trvaly přesně jednu hodinu. Utkání trvalo zhruba jeden a půl nebo dvě hodiny, což záviselo na tom, zda mezi jednotlivými třetinami byla úprava ledové plochy či ne. Chceme-li si představit, kolik hodin týdně věnovaly hokejistky trénování, nesmíme zapomenout, že příprava a poté převlečení a očista také zabere určitý čas. Pro oblečení kompletní hokejové výstroje je dobré počítat cca 30 minut a to samé na její sundání, osprchování se a převlečení. Před utkáním se hráčky jistě připravovaly déle. Ještě před tím, než se oblékaly do výstroje, se šly rozcvičit – „rozběhat“ - pod vedením trenéra. Rozcvička mohla přípravu před vstupem na led prodloužit i o dalších třicet minut. Takový typický týden v zimě při domácím utkání mohl obsahovat dva tréninky a jeden zápas a celkem dívky týdně strávily hokejem minimálně sedm hodin. Pokud se však hrálo utkání na kluzišti soupeře, neopomeňme dobu, kterou trávily na cestě, a to s ohledem na tehdejší možnosti osobních aut či autobusů a stav silnic. Nejčastějšími soupeřkami byly berounské Amazonky (cesta tam a zpět 1,5 hodiny), Plzeň (cesta tam a zpět 4 hodiny), Pardubice (cesta tam a zpět 5 hodin) a Litvínov (cesta tam a zpět 4 hodiny).

V období letní přípravy se nemusely tréninky podřizovat rozpisům ledové plochy a tak družstvo trénovalo pravidelně i třikrát týdně. Kladenský tým často zpestřoval letní rutinu přátelskými utkáními ve fotbale proti různým oddílům fotbalistek. Zdá se, že propojení hokejistek a fotbalistek v osmdesátých letech bylo častým jevem. Věra o fotbalových utkáních kladenských hokejistek říká: „...tenkrát byly výborný fotbalistky holky z Bělče, některý z nich hrály i za Beroun hokej potom v zimě a pak si pamatuju, že

*jsme hrály, určitě jsme hrály na Stochově ...vždycky někdo domluvil nějaký přátelák, .. v rámci tý přípravy.*¹⁰² Letní příprava byla velmi náročná zejména pod vedením pana trenéra Jiřího Berana, který se k oddílu přidal v druhém roce jeho existence. Období letní přípravy patřilo k té méně oblíbené části roku. Jak říká Charlotta Slavíková: „*Na ledě mě to bavilo a nebavila mě suchá příprava teda. Nebavil mě samozřejmě běh, nebavil mě ten...fotbal, kterej teda jsem přišerně nesnášela...Jako na ledě, jezdit po ledě, tak to jsem byla nadšená.*“¹⁰³ Na druhou stranu všechny hráčky letní přípravu absolvovaly, protože si byly vědomy, že fyzická kondice, kterou během tohoto období získají, jim pomůže zlepšit se a dobře hrát na ledě.¹⁰⁴

3.5.2. Možnosti trénování na ledě

Obtížným úkolem kladenského dívčího oddílu byla neustálá péče o zajišťování ledové plochy pro trénování. Tento problém ženského hokeje identifikuje jak Elizabeth Etue, tak Nancy Theberge, která tvrdí, že odpor hokejových asociací a manažerů zimních stadión při přidělování ledové plochy dívkám a ženských ligám je jedním z nejvýraznějších indikátorů přetrvávání pohledu na hokejistky jako na vetřelce v hokejovém prostředí.¹⁰⁵ Každodenní součástí života kladenských hokejistek bylo neustálé vymezování se vůči mužskému hokeji, které se nejvýrazněji projevovalo při přidělování ledové plochy. Musíme mít na mysli, že Theberge mluví o stereotypním vnímání žen, které v kanadském prostředí znevýhodňuje dívky již několik desítek let. Dívčí oddíl na Kladně usiloval o získání ledové plochy nejen jako dívčí oddíl, ale také jako nově založené družstvo, které chce působit na kladenském zimním stadionu. Přidělení tréninkových hodin tedy komplikovaly dva faktory: vstup nového družstva na zimní stadion a fakt, že tým byl tvořen dívkami.

Neustálé vyjednávání a boj o ledovou plochu dobře ilustruje příhoda, kterou vyprávěla Věra Donátová. Na plese hokejistů na Kladně se potkala tehdejší nejlepší hráčka Dana Spilková s panem Rysem, který zodpovídal za přidělování ledové plochy. Z rozhovoru je zřejmé, že oba dva se dlouho znali a neměli mezi sebou nějaké rozepře. Přesto došlo k této situaci: „*...naproti sobě stáli, ona ho držela pod krkem a říkala „Musíš*

¹⁰² Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraDonatova, soubor RozhovorIprepis-VeraDonatova, str. 1

¹⁰³ Viz Příloha č. 6: CD, složka CharlottaSlavikova, soubor RozhovorIprepis-CharlottaSlavikova, str. 1

¹⁰⁴ Viz Příloha č. 6: CD, složka IngridRajnisova, soubor RozhovorIprepis-IngridRajnisova, str. 4

¹⁰⁵ THEBERGE, Nancy. *Higher goals: women's ice hockey and the politics of gender*. Albany: State University of New York Press, c2000, xiii, 182 p. ISBN 07-914-4642-5, s. 8.

nám dávat nějaký ten led, my potřebujeme trénovat“, a von „*Ne, nedám“*, a vyloženě my jsme je musely skoro odtrhnout, protože by se do sebe pustili My chceme ten led a my nejsme nějaký holky, my to myslíme vážně.“¹⁰⁶ Zastavme se na chvíli u této situace a podívejme se díky ní na postavení dívčího oddílu mezi chlapeckými a mužskými družstvy na Kladně. Z ukázky je jasné, že hokej hraný dívkami byl podceňován a hráčka jej musela obhajovat a vysvětlovat, že je provozován seriózně. Věra Donátová k rozdělování ledové plochy dodává: „...nám dávali opravdu jenom ... pozdě večer, protože jako my to nepotřebujeme, to je jenom náš rozmar a je nesmysl, aby holky hrály hokej. A říkám, denně, dennodenně jsme slyšely, vemte si vařečku a jděte vařit a neotravujte tady na zimáku.“¹⁰⁷ Stereotypní představa „ženy u plotny“ tedy hrála významnou roli a potud bychom mohli souhlasit s Nancy Theberge o představě hokejistek jako vetřelců na ledových plochách.

Vzhledem k tomu, že dívky hrající hokej byly zcela novým fenoménem v socialistickém Československu, můžeme jít ještě dále. Pan Tykal v jednom z novinových článku o počátcích kladenského ženského družstva píše: „*Díky velkému pochopení TJ Poldi Kladno, oddílu sídlištní tělovýchovy, kterého jsou všechny hráčky členkami, jsme mohli začít trénovat i na ledě za tvrdých podmínek, buď brzy ráno, někdy již o páté hodině, nebo pozdě večer, abychom nenarušili tréninkový plán žákovských a dorosteneckých družstev.*“¹⁰⁸ Zájmové kroužky a skupiny musely být v Československu nějak organizovány, být součástí některé organizace. Jak jsem psala výše, berounský turnaj „Bohemia Cup“ byl například organizován pod hlavičkou Československé strany socialistické. Kladenské družstvo se stalo součástí TJ Poldi Kladno, která tak existenci dívčího oddílu umožnila, ale zároveň stanovila jeho limity. Jak vidíme z novinového útržku, dívčí oddíl nesměl narušit tréninkový plán žáků a dorostenců. Vraťme se k panu Rysovi, kterého drží Dana Spilková v plesových šatech pod krkem. Pan Rys, i když mohl být plný stereotypních představ nebo naopak mohl s dívčím hokejem sympatizovat, nebyl zcela pánem rozdělování ledové plochy. Jistě měl dbát daných priorit a v těch byl dívčí oddíl na jednom z posledních míst. A tak pravděpodobně nemohl skvělé hráčce odpovědět jinak, než „*Ne, nedám*“.

Postavení dívčího oddílu v rámci TJ Poldi Kladno bylo rozhodujícím faktorem při přidělování tréninků v nočních nebo brzkých ranních hodinách. Svou roli zde sehrála i

¹⁰⁶ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraDonatova, soubor RozhovorIprepis-VeraDonatova str. 5

¹⁰⁷ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraDonatova, soubor RozhovorIprepis-VeraDonatova , str. 8

¹⁰⁸ Viz příloha č. 2

stereotypní představa „ženy u plotny“. Otázky vlivu stereotypních představ o rolích mužů a žen na organizaci a podporu sportu v Československu nebo do jaké míry mohly tělovýchovné jednoty podporovat nově vzniklá odvětví v době socialismu, ponechám dalším výzkumům. Pro pochopení vzniku a přetrvání kladenského dívčího družstva nám nyní postačí si uvědomit, že neustálé vyjednávání tréninků na ledě bylo součástí každodenního života kladenské hokejistky a mělo jasný dopad v podobě brzkých či pozdních tréninků na denní či týdenní rytmus jejich hokejových aktivit.

3.5.3. Hokejová výstroj

Nepostradatelným předpokladem hry ledního hokeje je sportovní vybavení hráčky. Získání všech potřebných komponentů¹⁰⁹, jejich obměňování a udržování je podstatnou potřebou a činností každého hokejisty a hokejistky. Při založení kladenského dívčího oddílu bylo třeba zajistit hned několik výstrojí¹¹⁰ najednou. Před rokem 1989 však nebylo snadné výstroj obstarat, protože nabídka v obchodech byla velmi omezená.

Obr. 10: Na tréninku podzim 1986
zdroj: Domácí archiv Věry Mrázkové

Obr. 11: V šatně 1986
zdroj: Domácí archiv Dany Gelnarové

Kladenští hokejisté získávali výstroj od hokejového oddílu. Renata Zachová říká: „...to prostě nemuseli rodiče nic kupovat, ty hráči to opravdu fasovali.“¹¹¹ Hokejovou výstroj často po sobě kluci dědili, nedostávali pokaždé novou. Jakmile povyroستli a vstupovali do nové sezóny, dostali ji po starších hráčích a naopak tu, kterou používali

¹⁰⁹ Za základní komponenty hokejové výstroje považují: Brusle, hokejka =hokejová hůl, helma=prilba, rukavice, vesta, náloketníky, holenní chrániče, kalhoty, suspensor, rybano, štulpny, dres. Vše se přenáší v hokejové tašce neboli báglu. Brankářská výstroj je poněkud odlišná. Ve zkratce: vesta je zcela jiná a zahrnuje i krytí paží, místo holenních chráničů jsou betony, brankářské brusle mají jiné vlastnosti než hráčské, místo rukavic se užívá lapačka a vyrážačka, brankářská hůl je odlišných tvarů než hráčská.

¹¹⁰ Termín výstroj znamená totéž jako výzbroj.

¹¹¹ Viz Příloha č. 6: CD, složka RenataZachova, soubor RozhovorIprepis-RenataZachova, str. 9

dříve, předali mladším. Jestliže byly některé části již příliš staré, vyrazovaly se. Když to bylo možné, pořizovali si hráči nové díly ze svých zdrojů a ty jim samozřejmě zůstaly, případně pokud je již neužívali, mohli je někomu zapůjčit či prodat.

Panu Tykalovi se také podařilo pro hráčky získat nějakou výstroj a tak mohl zavést obdobný systém, jako fungoval u chlapců, s tím zásadním rozdílem, že výstroj, kterou si mohly dívky zapůjčit, byla ta, kterou u žáků a dorostenců již vyřadili. „...*už to nebylo moc k použití, ta výstroj, tak nám to přinesly, my jsme za to byly šťastný, protože jsme si to nemusely kupovat, tenkrát to nebylo ani moc k sehnání,*“¹¹² vzpomíná Ingrid Rajnišová. O tom, v jakém stavu poskytnutá výzbroj byla, hovořila Dana Gelnarová: „*Nejhezčí ze všeho bylo asi ve finále nějaké dres, protože to, co jsme měli pod tím, to bylo fakt strašný. Všechno bylo velký, neforemný, nikomu ne na míru.*“¹¹³ Jitka Javorská k tomu dodává: „...*jsme byly opravdu legrační, protože nám ty kalhoty byly obrovský, že jo, suspensor měly tak nějak úplně k ničemu, jenom aby nám nepadaly ty štulpny...*“¹¹⁴

PZ Kladno, které výstroj poskytl, však nebylo jediným zdrojem. Každá hráčka se snažila získat výzbroj i odjinud, dle slov jedné z hráček, kde se dalo. Typickými zdroji byly: dědění výstroje po sourozenci, získání od přátel někdy i vzdálených, pořízení výstroje rodiči (případně jako vánoční dárek) nebo zakoupení za vlastní našetřené peníze.

Jako příklad uveďme výstroj Ingrid Rajnišové. Brusle měla na začátku zastaralé, poděděné. K Vánocům v první sezóně však dostala nové, již lité. Některé části výstroje měla poděděné po bratrovi, jiné fasovala. Rukavice měla červenobílé s prodřenou dlaní, helmu malou až do doby, kdy si zapůjčila bratrovu. Hokejky nosil Ingrid tatínek. Většinou přinesl klasické dřevěné, ale jednou přinesl hokejku značky Titan, která již byla částečně laminována. „Titanku“ pro Ingrid tatínek získal od kamaráda, který ji zase získal od některého z kladenských hokejistů, který mu ji věnoval na památku. Hokejka byla trochu ohraná, ale i tak to byla pro Ingrid nejlepší hokejka, jakou do té doby měla. Některé části si Ingrid kupovala za vlastní našetřené peníze z brigád. Zejména po roce 1989 si začala pořizovat více vybavení sama a to jednak proto, že již začala pracovat a měla tedy více peněz a jednak proto, že již bylo k dostání v obchodech.

Obdobně jako Ingrid na tom byly i ostatní spoluhráčky. Hlavní základ výstroje byl nafasován, zbytek všelijak získán. Charlotta například občas dostala hokejku od svého přítele hokejisty, Renata si koupila své brusle (i když z druhé ruky) za peníze vydělané

¹¹² Viz Příloha č. 6: CD, složka IngridRajnisova, soubor RozhovorIprepis-IngridRajnisova, str. 2

¹¹³ Viz Příloha č. 6: CD, složka DanaGelnarova, soubor RozhovorIprepis-DanaGelnarova, str. 7

¹¹⁴ Viz Příloha č. 6: CD, složka JitkaJavorska, soubor RozhovorIprepis-JitkaJavorska, str. 2

během letní brigády, Věra Donátová dědila po svém bratrovi, Dana Gelnarová dostala hokejku od syna kolegyně své maminky. Takže, aby dívky mohly hrát hokej, výstroj si musely složitě obstarávat. Protože však hokejová výstroj nebyla zcela dostupná, vytvářely se jak v rodině, tak mezi přáteli vazby, které získání částí výstroje napomáhaly.

Aby výstroj vydržela déle, nebo naopak sloužila lépe, musely ji hráčky mnohdy pracně a vynalézavě udržovat a upravovat. Téměř běžné bylo, že se některá část rozpadla. Mohl upadnout plastový skelet z holenního chrániče, nebo se mohl přetrhnout řemínek na vestě, který držel pohromadě ochranu ramene s hlavním tělem vesty, a další závady. Hráčky si různé opravy dělaly samy, ale po příchodu pana Josefa Komhausera v roce 1988 měly pomocnou ruku. Josef Komhauser byl dlouholetým přítelem rodiny Tykalů a měl také dceru, která se rozhodla ke kladenským hokejistkám přidat. Tak pan Komhauser dívčí družstvo lépe poznal a začal pomáhat panu Tykalovi. Josef Komhauser byl kustodem u kladenských hokejistů, později i u dorosteneckých reprezentací. Renata Zachová kustoda popsala takto: „...pak jsme tam časem vlastně měly i... kustoda, pana Komajzra, kterej se nám staral o výzbroje, když se něco někde utrhlo, bylo potřeba brusle nabrousit nebo hranu zbrousit, tak ten se nám takhle jakoby staral trošku o nějaký výzbroje, tak to bylo taky dobrý.“¹¹⁵

Kromě oprav se výstroj i vylepšovala. Protože některé věci nebylo možné koupit, ale už se o nich vědělo, hráčky si je vyráběly nebo upravovaly samy. Jednou z typických úprav bylo ohýbání hokejky. S ohnutou hokejkou se lépe hraje. Hokejky se zahnutou čepelí však na trhu moc nebyly a tak se Ingrid naučila od svého bratra ohýbat hokejku sama. „...před barákem jsme zapálili kostku lihu a šli jsme tam nahřejvat lopatu a pak jsme ji strkali ... mezi mřížky u plotu třeba, aby se nám to v tom teple vohlo a nezlomilo, a tam jsme to drželi dokud to nevychladne a pak jsme šli znova a znova jsme to nahřívali ... ale abysme měli zahnutou hůl, s kterou by se mohly dávat lepší góly.“¹¹⁶ Nezbytný doplněk k výstroji si zase vyráběla brankářka Věra Mrázková, která si vytvořila molitanový chránič krku.

V prvních sezónách se stávalo, že hráčky nastupovaly na tréninky i na zápasy s neúplnou výstrojí. Tak se například přihodilo, že Jitka Javorská při jednom utkání s Berounem dostala zásah do obličeje. „Já jako obránce jsem se snažila zabránit střele na branku a chytla jsem to pukem tadyhle pod bradu, takže ze mě docela tekla krev, ... že sedmi stehy, nebo kolika, sešili bradu a zas jsem mohla jet vesele domu a od té doby jsme

¹¹⁵ Viz Příloha č. 6: CD, složka RenataZachova, soubor RozhovorIprepis-RenataZachova, str. 3

¹¹⁶ Viz Příloha č. 6: CD, složka IngridRajnisova, soubor RozhovorIprepis-IngridRajnisova, str. 17

*povinně hrály s mřížkama.*¹¹⁷ Od tohoto momentu musely mít všechny hráčky nejen helmu, ale musely mít na ní přidělanou ochrannou mřížku.

Výstroj je nepostradatelnou součástí vybavení hokejistky, chrání ji před zraněními a vůbec umožňuje hrát hokej na vyšší úrovni než jen na zamrzlých rybnících. I když byla výstroj stará a použitá, splňovala svůj účel. Získávání jejích jednotlivých částí však vyžadovalo silné nasazení a zapojení přátel, rodiny a známých. Okolo každé hráčky tak vznikala neformální síť jejích podporovatelů. O výstroj bylo zároveň nutné neustále pečovat, protože pořídit novou nebylo vždy možné. Kreativní přístup a šikovné ruce mohly zajistit i takovou výhodu do hry, jakou byla ohnutá hokejka, nebo zabezpečit větší ochranu.

3.6. „Dobrá parta“: dynamika týmového soužití

V předchozích kapitolách jsem ukázala, že hráčky spolu trávily poměrně hodně času na trénincích, v šatnách a cestou z domova na trénink a zpět. Hokejová sezóna ale zahrnuje i soustředění a turnaje, kde je také tým po většinu doby pospolu. Jedná se o události, kdy jsou hokejistky vystaveny intenzivnímu soužití, které se podílí na utváření týmového života. Ve vzpomínkách narátorek se takto objevuje zejména soustředění na Šumavě, sjíždění Lužnice a dva zájezdy: do Západního Berlína a do Dánska. Všimněme si tedy nejprve, jaké zážitky tyto události hokejistkám přinesly.

Obr. 12: Letní příprava 1987
zdroj: Domácí archiv Věry Donátové

Obr. 13: Soustředění na Lužnici
zdroj: Domácí archiv Jitky Javorské

¹¹⁷Viz Příloha č. 6: CD, složka JitkaJavorska, soubor RozhovorIprepis-JitkaJavorska, str. Jitka str. 2

3.6.1. Letní soustředění

Během svých hokejových kariér hráčky absolvovaly několik soustředění, na dvě z nich si však uchovaly výraznější vzpomínky. První se konalo u Sušice na Šumavě a vyznačovalo se zejména velmi náročnou cestou do místa konání, kterou musely hráčky absolvovat celou na kole. Druhé soustředění byl výlet na vodu, kdy družstvo sjíždělo Lužnici na kánoích. Jak jsem se zmínila v kapitole 3.2., není mi zcela jasné, které předcházelo kterému. Pro účely této práce přesné časové určení není rozhodující a tak se podívejme na jednotlivé aktivity podrobněji.

Jitka Javorská vypráví o soustředění na Šumavě: *„A pak jsme jednou podnikly výpravu na kolech do Sušice. Takže jsme vyrazily z Kladna a myslím, že za den jsme tam dojely, ale byla to náročná akce, tam jsme nějakou dobu pobývaly, jezdily jsme po Šumavě na kole, a pak jsme zase jely zpátky domů.“* O náročnosti tohoto soustředění vypovídají i další hráčky. Dana Gelnarová mluví o „vyčerpávající jízdě“¹¹⁸ a Renata Zachová jej hodnotí: *„...soustředění, to už nebylo tak pěkný, protože jsme pořád šlapaly a šlapaly.“*¹¹⁹ Je zajímavé, že všechny hráčky soustředění hodnotí jako náročné, nezábavné, ale vzpomínka na ně je příjemná. Dana Gelnarová, která si ze soustředění odvezla velmi ošklivou angínu, kterou musela dlouho léčit, hodnotí soustředění jako „fajnové“. Domnívám se, že soustředění přineslo hráčkám mnoho zážitků, které se staly pozitivními právě díky společnému prožitku. Hráčky vzpomínají nejen na náročnou cestu, ale i na to, co společně vytvářely nebo o čem si povídaly. Dana Gelnarová vzpomíná na Věru Mrázkovou: *„Věra, která měla vždycky takový jako výrazy vtipný ...prohlásila, že to kolo prostě zahodí a půjde pěšky, protože už nešlape, tak jsme tak jako se překonaly.“*¹²⁰ Kolektivní překonávání těžkých situací utvářelo společné vzpomínky a utužovalo týmový život. Ingrid, která vzpomíná na stejnou situaci, o Věře vypráví: *„...nenapadlo (Věru) nic jinýho, než prostě to kolo zahodila do škarpy a krásy, co se tam pásly na louce, tak tam šla za nima je hladit a jedna se na ni rozeběhla a vona jak utíkala, tak sjela po prdeli dolů z toho kopce a sedřela si nohu a když už to kolo vytlačila nahoru, tak si vymyslela, že měla pád na kole.“*¹²¹ Zda se tento příběh opravdu stal nebo ne, není důležité. Významné je, že

¹¹⁸ Viz Příloha č. 6: CD, složka DanaGelnarova, soubor RozhovorI-prepis-DanaGelnarova, str. 10

¹¹⁹ Viz Příloha č. 6: CD, složka RenataZachova, soubor RozhovorI-prepis-Renatazachova, str. 3

¹²⁰ Viz Příloha č. 6: CD, složka DanaGelnarova, soubor RozhovorI-prepis-DanaGelnarova, str. 10

¹²¹ Viz Příloha č. 6: CD, složka IngridRajnisova, soubor RozhovorI-prepisIngridRajnisova, str. 4

hráčky sdílely vzpomínku na Věru Mrázkovou, která baví své spoluhráčky buď povídáním, nebo konáním.

Druhé soustředění, na které si vzpomíná více narátorek je sjíždění Lužnice. Ještě než se hráčky vydaly na výlet, v rámci společné přípravy si všechny pořídily ohromné slamáky s květinami.¹²² Ingrid Rajnišová tento výlet hodnotí: „...*sjížděly jsme Lužnici jako vodáci, to byla bezva, říkám, sranda, někdo to vůbec neuměl, seděl v lodi poprvý, někdo samozřejmě to znal.*“¹²³ Tak jako šumavské soustředění i toto hráčkám přineslo několik zážitků - někdo se otočil, někdo se pohádal. Pro tuto práci je významné, že na vodu vzpomíná více narátorek a sdílejí jej jako pozitivní vzpomínku, hodnotí akci jako pozitivní zážitek.

3.6.2. Zájezdy: Západní Berlín, Dánsko

V kapitole o hokejové sezóně jsem se zmínila o turnajích, kterých se kladenské družstvo zúčastnilo před zahájením celoroční soutěže. Ve vyprávění hokejistek se objevují dvě výrazné vzpomínky: na turnaj v Západním Berlíně v září 1989 a na výměnný zájezd do Dánska v září 1990.

Zájezd do Západního Berlína byl pro mnohé dívky prvním zájezdem na „kapitalistický“ Západ a jednou z výrazných konfrontací s týmy z demokratických zemí. Družstvo Kladna se o turnaji v Berlíně dovědělo od bratra jedné z hráček, který tam emigroval. „...*jedna hráčka z týmu měla...bratra a von tam tenkrát utekl. V šedesátém devátém, sedmdesátém, nevím přesně rok. A vím, že on ... ji dal informaci, že se tam hraje nějaký turnaj, takže trenéři se toho jakoby ujali a začali jakoby komunikovat a v podstatě jsme potom vycestovali.*“¹²⁴ Panu Tykalovi se podařilo vyjednat povolení vycestovat do Berlína s celým družstvem. Obstaral dle slov Věry Donátové „bílou kartu“, která sloužila jako společný cestovní doklad. Jednalo se o cestovní soupisku, které se výjimečně vydávaly jako společný cestovní doklad účastníkům hromadného zájezdu do ciziny.¹²⁵ Dle svědectví Věry Donátové, byl oddíl doprovázen po celou dobu zájezdu politickým dozorem.¹²⁶ V této souvislosti stojí za povšimnutí opět vzpomínka Renaty „...*ona nemohla ven a nemohl zpátky do Československa tenkrát, takže se mohli vlastně i vidět, vím že si ji*

¹²² Viz Příloha č. 6: CD, složka JitkaJavorska, soubor RozhovorI-prepis-JitkaJavorska, str. 8

¹²³ Viz Příloha č. 6: CD, složka IngridRajnisova, soubor RozhovorI-prepisIngridRajnisova, str. 3

¹²⁴ Viz Příloha č. 6: CD, složka RenataZachova, soubor RozhovorI-prepis-RenataZachova, str. 7 - 8

¹²⁵ RYCHLÍK, Jan. *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu: pasová, vízová a vystěhovalecká politika, 1848-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, 259 p. ISBN 978-807-2850-815, s. 189.

¹²⁶ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraDonatova, soubor RozhovorI-prepis-VeraDonatova, str. 3

*tenkrát ten brácha i odvezl na dvě, tři, čtyři hodiny a vím, že trenéři z toho teda neměli dvakrát dobřej pocit, protože nevěděli, jestli ta Monika se vrátí zpátky k týmu jako. Takže to byla docela jako odvaha od těch trenérů, že jí pustili, pryč, do toho města.*¹²⁷

Hráčkám Kladna tak bylo umožněno zúčastnit se ve dnech 29. 9. – 1. 10. 1989 jubilejního 10. ročníku mezinárodního turnaje „Eishasen Berlin“. Sehrály zde zápasy proti místnímu týmu DEC Eishasen Berlin, nizozemskému oddílu Falcon Girls, švýcarskému družstvu SC Ischchraurer Lyss a finskému Ketterä Imitra. Z turnajové brožurky můžeme zjistit i stručné informace o jednotlivých týmech. Většina zúčastněných oddílů vznikla na konci sedmdesátých nebo na začátku osmdesátých let. Kladenský oddíl tak patřil k nejmladším. Z týmových fotografií můžeme také zaznamenat, jaký rozdíl byl ve výstroji. Nejenže západní týmy měly zevnější vybavení povětšinou jednotné ale také takové kvality, která v tehdejší Československu byla těžko dostupná.¹²⁸

Renata Zachová turnaj popisuje: *„...byl to krásnej turnaj, protože my jsme teda neskončily moc slavně, to určitě ne, ..., byly tam Finky, ...ty holky z těch ostatních států jsou na tom úplně jinde, jo. Když proti nám nastoupil tým z Finska, tak jsme si myslely, že jsou to převlečení dorostenci, už prostě při tom rozbruslení ty rány o mantinel tím pukem, to prostě byly zvuky hrozný.... Nebo třeba ty Švédky (Renata zaměnila ve vyprávění Švédky za Švýcarky pozn. autor), to byly zase docela vysoký, udělaný holky a vím, že ... jsem se tam docela i srazila a měla jsem asi nějaký docela i otřes mozku, když jsem se doplazila teda na střídačku, dostala pak od Praliny (spoluhráčka pozn. autor) vynadáno, kde vlastně jsem, že jsem tam nebyla... já byla ráda, že žiju...takže ty nám toho taky nasázely docela dost. Ale tak pro nás to byla obrovská zkušenost, že jsme se dostaly vlastně ven, do zahraničí, do západního Německa tenkrát, a že jsme vlastně mohly hrát s jinejma týmama, takhle na mezinárodní úrovni, tenkrát.*¹²⁹ Věra Donátová zase považuje účast na tomto turnaji za jeden ze svých největších úspěchů. I přes umístění na posledním místě byl turnaj velkým zážitkem.

Druhým zájezdem do zahraničí byla návštěva Dánska v roce 1990. Nejednalo se o klasický turnaj, ale o výměnný pobyt, během kterého dívky odehrály několik přátelských utkání. Později v sezóně přijely Dánky do Kladna, kde je na oplátku hostil dívčí oddíl. Při tomto zájezdu bylo oproti Berlínu více prostoru pro cestování a turistiku. Tak děvčata navštívila Kodaň, jela trajektem na pár hodin do Švédska. Ingrid Rajnišová popisuje: *„... že*

¹²⁷ Viz Příloha č. 6: CD, složka RenataZachova, soubor RozhovorIprepis-RenataZachova, str. 8

¹²⁸ Viz Příloha č. 3

¹²⁹ Viz Příloha č. 6: CD, složka RenataZachova, soubor RozhovorIprepis-RenataZachova, str. 7

*když jsme byli v tom Dánsku, tak se jelo jenom lodí, jsme se jeli podívat do Švédska a tam jsme zahrály taky nějaký přátelský utkání, takže s tím hokejem jsme se i někam podívali.*¹³⁰

Účast na turnajích v Západním Berlíně a v Dánsku je hráčkami zmiňována jako jeden z jejich největších úspěchů. Jednalo se tedy o zážitky, které se vymykaly každodenním hokejovým aktivitám. Zároveň je absolvoval celý tým, čímž se staly sdílenou vzpomínkou, která tvořila týmový život.

3.6.3. Tým „založený na přátelství“

Kladenské hokejistky vytvořily skupinu děvčat, které spolu trávily většinu času mezi školou nebo zaměstnáním. Ve vyprávěních o svém hokejovém životě (jak o rutinních záležitostech, tak o výjimečných událostech) se neustále vracejí k popisu prvního týmu, který vytvořily. Samy sebe charakterizují jako dobrou partu.

Jitka Javorská popsala tým takto: *„...jsme byly taková docela semknutá skupina, i když jsme byly vlastně některé z dost odlišných jako škol a prostředí.*¹³¹ Ingrid zase říká: *„My jsme byly strašně bezvadná parta.*¹³² Nebo Renata Zachová, když mluví o začátcích oddílu: *„...to bylo takový docela drsný, tak zase jako parta lidí jsme byly ... dobrá.*¹³³

Dobrou partu spojoval lední hokej, ale nebyl jediným faktorem. O sportovním spojení hráček vypovídá Ingrid Rajnišová: *„Moc času na diskotéky a takovýchle věci jsme neměly, protože říkám, byly jsme tak dobrá parta, že jsme místo toho chodily radši někam sportovat.*¹³⁴ Jitka Javorská, když mluví o svém vztahu k hokeji, si uvědomuje odlišnou sílu vztahů jednotlivých hráček k hokeji: *„Já bych řekla, že jsem to asi nikdy moc profesionálně nebrala, to hokejování. Mně se prostě strašně líbilo hrát hokej, byla jsem ráda, že hrát můžu, ale v podstatě mi nepřipadalo až tak rozhodující, jestli jsme vyhrály nebo prohrály, nebo tak, ale vím, že mnohdy, když jsme prohrály, tak se v šatně brečelo a tak, takže určitě to byla i docela emoční záležitost pro většinu těch hráček.*¹³⁵ Dívky často byly schopné tým stručně charakterizovat, ale příkladů, které by dokládaly, jak spolu trávily čas, nebo co všechno se v šatně dělo, je v rozhovorech poskromnu. Složitost

¹³⁰ Viz Příloha č. 6: CD, složka IngridRajnisova, soubor RozhovorI-prepisIngridRajnisova, str. 8

¹³¹ Viz Příloha č. 6: CD, složka JitkaJavorska, soubor RozhovorI-prepis-JitkaJavorska, str. 8

¹³² Viz Příloha č. 6: CD, složka IngridRajnisova, soubor RozhovorI-prepisIngridRajnisova, str. 3

¹³³ Viz Příloha č. 6: CD, složka RenataZachova, soubor RozhovorI-prepis-RenataZachova, str. 2

¹³⁴ Viz Příloha č. 6: CD, složka IngridRajnisova, soubor RozhovorI-prepisIngridRajnisova, str. 5

¹³⁵ Viz Příloha č. 6: CD, složka JitkaJavorska, soubor RozhovorI-prepis-JitkaJavorska, str. 8

pojmového uchopení zábavy, která vytvářela tým a kterou je těžké pojmenovat, vystihují slova Věry Mrázkové: „*To byla taková ta sranda, která se furt valila.*“¹³⁶

V příbězích narátorek také zaznívá nostalgie a je zmíněna změna, která ke konci jejich působení v týmu nastala. Věra Donátová o dívčím oddílu povídá: „*...když jsem odcházela, tak už mi připadalo, že už to nebyla taková ta hurá parta, jako co jsme byly na začátku, jak který jsme nadšeně do toho šly, ...my jsme se prostě všem postavily, že jako jo, že to chceme hrát, že to tak bude, a říkám, v těch začátkách těch prvních čtyři pět let jsme byly teda opravdu úplně neuvěřitelný. Jak jsme držely pohromadě.*“¹³⁷ Dana Gelnarová při porovnávání vztahu k hokeji mezi zakládajícími a nově příchozími hokejistkami o postoji zakladatelek říká: „*My jsme to opravdu měly jako velikou asi zábavu a neznámou a takový, jako že to bylo něco úplně nového a jiného.*“¹³⁸

Obr. 14: Rozbruslení na tréninku sezóna 1986/87, zdroj: Domácí archiv Věry Donátové

Pro bývalé hráčky byla významná hra, ale všechny se zároveň pozastavují nad tím, jakou utvořily soudržnou partu. Pro některé to byla zábava, jiné braly hru velmi vážně nebo hokej považovaly za životní styl¹³⁹. Vzpomínky na první kladenský tým tak nejsou jen vzpomínkami na hokej, ale významnou roli hrají i navázaná přátelství, která díky mnoha společným aktivitám přinesla každé z hráček několik výrazných pozitivních

¹³⁶ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraMrazkova, soubor RozhovorIprepis-VeraMrazkova, str. 10

¹³⁷ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraDonatova, soubor RozhovorIprepis-VeraDonatova, str. 6

¹³⁸ Viz Příloha č. 6: CD, složka DanaGelnarova, soubor RozhovorIprepis-DanaGelnarova, str. 2

¹³⁹ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraMrazkova, soubor RozhovorIprepis-VeraMrazkova, str. 11

zážitků. Jako družstvo založené na přátelství, ve kterém se hráčky přátelí jak na ledě tak mimo něj a zároveň spolu sdílejí vášně pro hokej, charakterizují jeden kanadský tým Elizabeth Etue a Megan K. Williams.¹⁴⁰ Tuto charakteristiku si dovoluji použít i pro první kladenský dívčí oddíl.

3.6.4. Případ Renata: vstup hráčky do družstva

Kladenský tým „založený na přátelství“ se v průběhu času měnil. Tuto změnu podmiňovalo nejen dospívání prvních hráček a tříbení jejich zájmů, ale také příchody nových hráček. Jak bylo družstvo schopné začlenit novou hokejistku do týmu, si můžeme přiblížit díky vyprávění Renaty Zachové, která se k oddílu přidala až na podzim 1988.

Renata Zachová vyrostla na Kladně, má dva mladší sourozence. Od dětství se věnovala sportu, jen neustále střídala jednotlivé disciplíny. Od atletiky, přes judo a košíkovou se dostala k hokeji. Sama sebe charakterizuje jako „spíše klučičí typ“. Od útlého dětství ráda hrála s kluky na ulici fotbal nebo lezla po stromech. O dívčím hokeji se dozvěděla od své sestry. Spolu se staly členkami hokejového oddílu, sestra však skončila po necelém roce. Renata naopak vydržela skoro devět let. V současné době hraje lední hokej její dcera, která nastupuje za sedmou třídu chlapeckého týmu HC Rytíři Kladno a zároveň za ženský oddíl HC 2001 Kladno.

Renata o svých počátcích v oddílu vypráví: *„...protože je to kolektivní sport a ... je to vůbec klučičí sport, tak mě to prostě jako hrozně bavilo. Zkraje teda ty začátky byly takový, že se se mnou nikdo moc v týmu nebavil, protože jsem byla, jak se říká, bažant, a tam už jako byly takový skupinky, partičky, dvojičky a to jako se se mnou nikdo moc ze začátku nebavil, teda jako. Tak to jsem byla z toho trošku taková jako vedle, protože když byly cvičení třeba ve dvojicích, tak jsem vždycky na někoho zbyla, já jsem jako s nikým nešla do dvojice hned, já jsem vždycky zbyla. Tak na mě zkoušeli zkraje, že jsem měla sbírat puky na ledě, tak to mě nevadilo, že jsem měla vytrít šatnu, když jsme chodili do tělocvičny, to mi taky nevadilo, ale co jsem třeba odmítla, odnést všem bágly ze zimáku před zimák k autobusu, to jsem opravdu odmítla, protože jako těch, já nevím, sedmnáct osmnáct bágků, to bych asi jako fakt nechtěla tahat.“¹⁴¹*

Renata jako nově příchozí hráčka byla vnímána skupinou zakládajících hráček jako nováček, jejími slovy „bažant“. V následujícím vyprávění zmiňuje, že toto období trvalo zhruba půl roku. *„...ale ono se to časem jako zlepšilo samozřejmě, protože jsme se*

¹⁴⁰ ETUE, WILLIAMS, cit. 12, s. 84.

¹⁴¹ Viz Příloha č. 6: CD, složka RenataZachova, soubor RozhovorIprepis-RenataZachova, str. 1

poznaly... s těma holkama, a tak jako pak už přišli zase jiní bažanti, na který se zkoušely stejný metody a já jsem povýšila v podstatě, takže jako pak už to bylo lepší a lepší a lepší a taky díky tý hře, potom když člověk jako něco dokáže, ukáže, že něco umí, tak tě ty lidi začnou i jinak brát. Když pak už je člověk jako něco platnej, nebo aspoň trochu platnej, v tom týmu, no. Takže ze začátku to nebylo nic moc, no.¹⁴² To co udrželo Renatu v týmu a rozhodla se i přes ne zrovna příznivé podmínky neodejít, byla hra – lední hokej: „...ale zkraje jsem tam chtěla hlavně hrát hokej, o to mně šlo. Tak u toho jsem vydržela.“¹⁴³

Po půl roce se situace změnila a Renata se zcela stala součástí týmu a získala nové přátele. Hokej a hokejové prostředí se pro ni stalo velmi významným místem v životě: „...v podstatě hokej mě na těch osm devět (let pozn autora)... měl ten významnej prostě....ta doba ... mně nahrazovala rodinu ... pro mě to je hodně citový ... pro mě prostě bylo strašně důležitý, že já jsem tam potřebná a užitečná a svým způsobem jako chtěná.“¹⁴⁴

V příběhu Renaty Zachové si můžeme uvědomit, že velmi soudržný hokejový tým měl svá nepsaná pravidla. Rozhovor s Renatou jsem vedla jako s třetí hráčkou v pořadí. Po tomto rozhovoru jsem zařadila do souboru otázek k druhým rozhovorům dotaz, zda v týmu existovala nepsaná pravidla, která bylo třeba dodržovat. Je zajímavé, že většina hráček si na ně nevzpomněla. Pouze Věra Mrázková více pohovořila o rozdělení hráček na nově příchozí a tzv. starší hráčky.

Věra Mrázková v odpovědi na nepsaná pravidla popisuje dívčí oddíl takto: „Bylo to jádro, pak byly takový ty střední holky, a pak byli ti mladšasové, který nás jako nezajímali. Co řekly (hráčky z jádra, pozn autorky), to se udělalo a mladý musely poslouchat, ať se jim to líbilo nebo ne... prostě ty mazáci tam byli a byli tam mladšasové.“¹⁴⁵ Věra v následujících větách vyjmenovávala činnosti čerstvě příchozích hráček, mezi které patřilo sbírání puků po trénincích, uklízení šaten a podobně. V závěru říká, že nově příchozí hráčky musely dělat to, co noví hráči museli dělat i v jiných týmech, jak kladenských tak nekladenských. Rozdělení na mladší a starší hráče/hráčky a z toho vyvozené rozdělení povinností mezi hráči bylo v kladenském hokeji běžnou praxí. Nejinak tomu bylo i v dívčím oddílu.

Kladenský dívčí tým byl „založen na přátelství“, vstup nové hráčky do týmu nebyl jednoduchý, ale prvotní touha hrát hokej, která byla během tréninků naplňována, pomohla překlenout komplikované období začátku. Zároveň je ve výpovědi Renaty na rozdíl od

¹⁴² Viz Příloha č. 6: CD, složka RenataZachova, soubor RozhovorIprepis-RenataZachova, str. 2

¹⁴³ Viz Příloha č. 6: CD, složka RenataZachova, soubor RozhovorIprepis-RenataZachova, str. 10

¹⁴⁴ Viz Příloha č. 6: CD, složka RenataZachova, soubor RozhovorIprepis-RenataZachova, str. 2

¹⁴⁵ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraMrazkova, soubor RozhovorIprepis-VeraMrazkova, str. 1

ostatních hráček více zdůrazněn hokej a zážitky přímo z ledu. V závěru vyprávění své kariéry dodává, že přátelství samozřejmě k hokeji také patří a v jejím případě se nakonec staly spoluhráčky tak důležité, že je nazvala rodinou a velmi ráda na své hokejové období vzpomíná.

3.6.5. Tým stojící na „vztahu ke hře“: konce hokejových kariér

Po třech letech existence oddílu končí své angažmá první ze zakladatelek, se kterými jsem vedla rozhovor. Během let 1989 až 1992 ukončilo svou kariéru pět z mých narátorek a déle hrály již jen dvě, a to Renata Zachová a Ingrid Rajnišová. I když hráčky neskončily všechny ve stejný čas, během třech let zaznamenal oddíl velké personální změny. V rozhovorech s hokejistkami jsou ukázány tyto hlavní důvody ukončení jejich kariér: nedostatek času vzhledem k nástupu do zaměstnání či na vysokou školu, zdravotní důvody a sebekritické zhodnocení o snížení vlastní hokejové výkonnosti. U některých hráček docházelo ke kombinaci příčin ukončení kariér.

Na jaře roku 1988 ukončilo hned několik hráček střední školu a rozhodovaly se, jak budou pokračovat dál. Většina dívek, která navštěvovala střední zdravotnickou školu, se rozhodla nastoupit jako zdravotní sestřičky v kladenské nemocnici. Pro tuto práci bylo příznačné dělení pracovní doby na směny.

Věra Mrázková popisuje, jak vypadal typický pracovní den s tréninkem: „... *já jsem dělala ... na čistý chirurgii, kdy se vlastně celej den operovalo a pak večer jít na trénink, to byl prostě záhul. A druhý den třeba hned na ranní. Takže skončily jsme trénink třeba v jedenáct hodin, než jsme se osprchovaly, než jsme došly domu, půl jedný, a teď člověk je rozpumpovanej a než usnul půl druhá a v pět zvonil budík a tradá směr špitál.*“¹⁴⁶ Obdobnou zkušenost měla i Dana Gelnarová, která také pracovala v kladenské nemocnici, ale na ortopedicko - úrazovém oddělení: „...*už mi to nešlo dost dobře skloubit, protože tam to bylo pro mě úplně nový a ...mě to vyčerpávalo natolik, že už jsem potom nebyla schopná dělat nic jiného. A hlavně na směny to bylo, takže to bylo takový dost nepravidelný.*“¹⁴⁷

Zaměstnání s pracovní dobou rozdělenou na směny bylo silným impulzem, který konce hokejových angažmá odstartoval. Upravovat dobu tréninků nebylo možné a tak hráčky často nemohly na tréninky chodit, nebo přicházely na zápasy po dvanáctihodinových směnách.

¹⁴⁶ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraMrazkova, soubor RozhovorIprepis-VeraMrazkova, str. 6

¹⁴⁷ Viz Příloha č. 6: CD, složka DanaGelnarova, soubor RozhovorIprepis-DanaGelnarova, str. 2

Sklobit pracovní poměr s hokejem bylo složité i pro Renatu Zachovou, která po ukončení střední školy jezdila za prací do Německa. Vždy jeden měsíc pracovala a druhý byla na Kladně. Renata Zachová ukončení popisuje takto: „*V podstatě kvůli práci jsem pak skončila. Protože jsem vlastně jako pracovala v Německu a já jsem měsíc byla v Čechách a měsíc jsem byla v tom Německu. A takhle jsem to praktikovala asi dva roky.*“¹⁴⁸

Věra Donátová a Jitka Javorská zase studovaly vysoké školy v Praze a sladit školní povinnosti s hokejovými tréninky také nebylo zcela jednoduché. Jitka Javorská navštěvovala České vysoké učení technické v Praze, kde po dobu jednoho semestru bydlela i na kolejích. V Praze také bydlel její přítel, budoucí manžel a tak trávila více času mimo Kladno. U Jitky Javorské se hrálo roli v odklonění od hokeje více faktorů: „*Asi to souviselo trošku právě s těmi politickými změnami, protože jsem byla ve druháku, pokud se nepletu, v roce osmdesát devět, a jak už jsem říkala minule, tak si myslím, že to bylo způsobeno tím, že jsem trávila mnohem víc času v Praze potom než v Kladně a změnilo se mi trošku spektrum zájmů.*“¹⁴⁹

Druhým častým důvodem ukončení kariéry byly zdravotní důvody. Ze dne na den opustila hokej Charlotta Slavíková, protože musela podstoupit léčení nemocných očí. Své ukončení oznámila trenérovi. Nemoc donutila Charlottu rychle skončit a vzhledem k následným léčbám se přestala stýkat i s dalšími hráčkami. Charlotta je jedinou hráčkou, která ukončila své angažmá narychlo, bohužel však k tomu byla donucena vnějšími okolnostmi, kdyby k nim nedošlo, mohl její příběh znít také jinak. Zdravotní potíže byly významným faktorem v ukončení kariéry Věry Mrázkové i Věry Donátové „*jsem víceméně ... ten hokej musela skončit, protože jsem byla víc nemocná než zdravá.*“¹⁵⁰

Renata Zachová a Ingrid Rajnišová končily jako poslední, Renata po devíti letech, Ingrid dokonce po patnácti sezónách. Renata pracovala v Německu a již neměla dostatek času na trénování. „*Jsem si myslela, ... že ztrácím samozřejmě tu výkonnost, tak jako ty holky když tam jsou celý rok, celý rok trénujou a já měsíc jo a měsíc ne, tak prostě mě přišlo, že už, že už nestíhám, že už to tak nezvládám, že už prostě, než abych tam byla jako že do počtu, tak prostě jsem radši odešla. Říkám, buď to to dělat pořádně, nebo se na to vyprdnout.*“¹⁵¹

Ingrid Rajnišová o ukončení své kariéry říká: „*Byla jsem tam jedna z nejstarších, takže už jsem si řekla, že už prostě skončím, ne, že by se mi chtělo, ale začali jsme vlastně*

¹⁴⁸ Viz Příloha č. 6: CD, složka RenataZachova, soubor RozhovorIprepis-RenataZachova, str. 12

¹⁴⁹ Viz Příloha č. 6: CD, složka JitkaJavorska, soubor RozhovorIprepis-JitkaJavorska, str. 2

¹⁵⁰ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraDonatova, soubor RozhovorIprepis-VeraDonatova, str. 2

¹⁵¹ Viz Příloha č. 6: CD, složka RenataZachova, soubor RozhovorIprepis-RenataZachova, str. 12

tady stavět domek a s našima ... takže jsme začali budovat a zjišťovala jsem, že nestíhám všechny tréninky, a že, když netrénuješ, že už to není ono, a já si myslím sama o sobě, že jsem do každého tréninku a do každého zápasu se snažila dávat maximum, když jsem pak viděla sama sebe, že už mi to nejde, tak už jsem si řekla, že radši skončím zavčasu, než abych nebyla ta mezi těma lepšíma, takže jsem skončila.“¹⁵²

Pro všechny hráčky, kromě Charlotty Slavíkové, je charakteristické, že neukončily svou kariéru rychle, ale popisují postupné opouštění dívčího oddílu. Hokejistky končily z několika důvodů, některé i z kombinace těchto důvodů. Rozhodujícími faktory byly táhlejší zdravotní potíže, změna životního stylu, kdy ze středoškolských studentek se staly pracující ženy nebo vysokoškolačky. S ukončením středních škol se také měnily zájmy jednotlivých hráček, které pozvolna trávily čas, který dříve věnovaly hokeji, jinými aktivitami. V neposlední řadě hráčky vnímaly změnu týmu, který již nebyl, dle slov Věry Donátové, tou „hurá partou“, jako na svém začátku. Přesto o trvání oddílu neměly nejmenších pochyb: *“Už to bylo rozjetý, jakmile je to rozjetý, tak už to nemůže skončit.“*¹⁵³ Nebo dle slov Jitky Javorské, která mluví o stavu družstva v době, kdy jej opouštěla: *„V oddílu byly hráčky, které byly významně mladší než já a vypadalo to, že je hra hokeje baví.“*¹⁵⁴

První hokejistky opustily oddíl z různých důvodů, všechny se však shodují, že tým už nebyl takový jako na začátku, protože již se jeho součástí staly nové hráčky. Po roce 1992 pravidelně nastupují ze sedmi narátorek za Kladenský tým pouze dvě a to Renata Zachová, která se stala součástí týmu díky touze po hokejové hře, a Ingrid Rajnišová, která hokeji podřídila nejen svůj volný, ale i pracovní čas, a později se stala reprezentantkou České republiky.

Nancy Theberge ve své studii porovnává vítěze jedné z kanadských soutěží z osmdesátých let a z let devadesátých.¹⁵⁵ První je popsán charakteristikou, kterou pojmenovaly E. Etue a M. Williams jako „založené na přátelství“ a druhý popisuje Theberge jako tým založený na „vztahu ke hře“.¹⁵⁶ Kladenský dívčí oddíl ve svých začátcích byl blíže typu oddílu „založeném na přátelství“, později s příchodem nových hráček se však změnil v družstvo založené na „vztahu ke hře“. Tato změna je patrná jak z postřehů Jitky Javorské a Věry Donátové uvedených výše tak ze vzpomínek později

¹⁵² Viz Příloha č. 6: CD, složka IngridRajnisova, soubor RozhovorI|prepis-IngridRajnisova, str.14

¹⁵³ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraDonatova, soubor RozhovorI|prepis-VeraDonatova, str. 6

¹⁵⁴ Viz Příloha č. 6: CD, složka JitkaJavorska, soubor RozhovorI|prepis-JitkaJavorska, str. 2

¹⁵⁵ Jedná se o vítěze soutěže PWHL o týmy Golden Hawks a Blades.

¹⁵⁶ THEBERGE, cit. 105, s. 56.

přicházející hráčky Renaty Zachové. Touha po hře napomohla Renatě Zachové překonat nesnáze spojené se vstupem do nového oddílu, Ingrid Rajnišové zase byla motivem k časovému uzpůsobení pracovních povinností.

Hráčky zakladatelky vytvořily prostředí, kde bylo možné rozvíjet vztah ke hře, a toto prostředí byly také schopny opustit a předat novým hráčkám, které, slovy Jitky Bednářové, hra hokeje baví. Nesnažily se upravit hokejové podmínky svým osobním potřebám (například trénovat jen jedenkrát týdně, chodit na tréninky pouze pokud nemají jiné aktivity atd.), ale rozhodly se z družstva odejít. Tým se tak mohl přeměnit z dobré party, která ráda hraje lední hokej na družstvo založené zejména na vztahu k této hře.

3.7. Porovnání kladenského a berounského družstva

Ještě před zakončením této práce si dovolím krátce porovnat organizaci a vznik kladenského oddílu s týmem berounských Amazonek. Nebudu porovnávat výsledky, v tomto směru si jen dovolím zmínit, že Beroun byl obávaným kladenským soupeřem a v prvních pěti letech kladenské hokejistky většinou velmi prohrávaly. První vítězství nad Berounem dokonce Věra Donátová považuje za jeden z největších týmových úspěchů, který vedl k bujarým oslavám.¹⁵⁷ Podle Renaty Zachové byla zase utkání s Berounem chápána jako velká derby a vždy se na ně těšily.¹⁵⁸ Níže se zaměřím na prvotní impulzy vzniku obou týmů, status obou organizací a přesah za místní pole působnosti.

Berounský oddíl vznikl o necelé dva roky před kladenským oddílem. Inspirací a zároveň impulzem byl ženský hokej v Německé spolkové republice a příjezd západoněmeckého dívčího oddílu. Organizátorem a tedy i tím, kdo svolal první hokejistky, byl trenér Václav Roztočil. Proti tomu kladenské družstvo bylo založeno díky prvotnímu přání Věry Donátové, která viděla zmínku o kanadském ženském hokeji v televizi a byla schopna spolu se svými kamarádkami získat dostatek hráček a zároveň umluvit svého tatínka, aby se ujal vedení oddílu. V obou případech byl ale dostatečný počet hráček sestaven v poměrně krátké době. Od prvotního impulzu k prvním tréninkům uplynulo jen několik měsíců.

Co do organizačního pojetí byly oddíly velmi odlišné. Berounské Amazonky byly v několika prvních letech neformálním uskupením. Díky tomu, že Václav Roztočil již dříve trénoval chlapecké žákovské kategorie, mohl část termínů ledové plochy vyhradit i začínajícím hokejistkám. Dívky tak měly dostatek tréninků v příznivých hodinách a

¹⁵⁷ Viz Příloha č. 6: CD, složka VeraDonatova, soubor RozhovorIprepis-VeraDonatova, str. 7

¹⁵⁸ Viz Příloha č. 6: CD, složka RenataZachova, soubor RozhovorIprepis-RenataZachova, str. 7

nemusely být pevně organizovány. Berounský turnaj Bohemia Cup již organizován byl, avšak ne pod berounskou Lokomotivou, jak bychom se mohli domnívat, ani pod SSM, nýbrž pod Československu stranou socialistickou, která byla pro Václava Roztočila přijatelnější než SSM. Oproti tomu kladenský oddíl rozhodl o organizaci, které budou všechny hráčky členkami, hned při svém prvním setkání a to o vstupu do TJ POLDI SONP Kladno. Berounským hráčkám volné uskupení možná paradoxně přineslo několik výhod. Především komfortnější tréninkové časy, nemusely tolikrát chodit na led v nočních či velmi brzkých hodinách. Také si mohly zvolit název hokejového družstva Berounské Amazonky.

Poněkud paradoxně může též působit, že i když Václav Roztočil oddíl nesvazoval členstvím v některé z tehdejších organizací, stal se velmi čilým propagátorem ženského hokeje a organizátorem nejen místních turnajů, ale i mnoha zájezdů do zahraničí a velmi rychle se mu podařilo propojit s mezinárodní scénou ženského hokeje. Dalo by se i říci, že na konci osmdesátých let berounský oddíl nebývale čile cestoval do kapitalistických zemí. Navštívil Německou spolkovou republiku, Švýcarsko, Dánsko a další. Po roce 1989 v těchto aktivitách pokračoval a pro berounské hráčky zajišťoval například pravidelnou účast na turnaji ve francouzském Cergy Pontoise. Berounský oddíl tak pravidelně sbíral zkušenosti z mezinárodních zápasů a setkání již od svého založení. I kladenskému družstvu se podařilo vycestovat před rokem 1989 na velmi kvalitní turnaj do Západního Berlína a tato cesta se stala výrazným zážitkem pro všechny zúčastněné. Přesto však cestování za hranice tehdejšího Československa a mezinárodní konfrontace nebyla pro Kladeňáčky tak častou záležitostí, jako pro berounské Amazonky.

Berounské Amazonky a dívčí oddíl TJ POLDI SONP Kladno vznikly nezávisle na sobě v rozmezí dvou let. Týmy vznikly z odlišných důvodů a do sezóny 1990/1991, kdy již musely být registrovány na ČSLH, nabývaly i odlišných forem. I přes tyto zcela odlišné příběhy, ani jeden z nich nezanikl a můžete je vidět nastupovat i v dnešních dnech. Jen názvy se v průběhu času měnily. Kladenský tým nese název HC 2001 Kladno a v Berouně jsou to Berounské Ivice.

4. Závěr

Tato práce se věnovala vzniku a prvním sezónám kladenského dívčího hokejového oddílu. K uchopení tématu jsem využila interpretativní přístup Clifforda Geertze. Na sebraná data jsem tedy nahlížela jako na sociální promluvu, kterou jsem nejprve díky

nahrávkám a přepisům rozhovorů zafixovala. V analýze jsem identifikovala události narátorkami zmiňované a poskládala je do chronologického pořadí, čímž jsem jim přiřadila určitý význam. Nakonec jsem díky několika úhlům pohledu interpretovala poskládaný příběh a pokusila se nabídnout jeden z možných a pochopitelných výkladů založení tradice kladenského dívčího oddílu.

První část práce byla věnována teoretickému a metodologickému ukotvení práce a zároveň zasadila kladenské družstvo do kontextu světových i československých dějin ženského hokeje. Popisuje počátky ženského hokeje na konci devatenáctého století v Kanadě spojené s Isabel Stanleyovou, zaznamenává rozvoj tohoto sportu v dvacátých a třicátých letech na karnevalech v Rosslandu nebo Banffu, představuje klíčové týmy té doby, jako byly Vancouver Amazons nebo Preston Rivulettes. Upozorňuje na vymizení ženského hokeje v polovině dvacátého století i jeho znovuobjevení v letech šedesátých a zejména v letech sedmdesátých. V této době se již lední hokej žen objevuje vedle Kanady i v dalších zemích, i když ta má v rozvoji zmíněného sportu stále vedoucí úlohu zvláště na mezinárodní úrovni. Kapitoly věnované světovým dějinám dále popisují postupnou institucionalizaci ženského hokeje v Kanadě zavedením hierarchie soutěží a vznikem ženských hokejových organizací. Představují ženský hokej v USA a ostatních zemích Evropy i Asie. Přehled světových dějin je uzavřen kapitolou o prvních mistrovstvích světa od roku 1990 a přijetím ženského ledního hokeje mezi zimní olympijské disciplíny. Práci dále tvoří úvod do prostředí ženského hokeje v tehdejší Československu se zaměřením na propojení československého ženského hokeje s mezinárodní scénou. V této kapitole popisují vznik prvních oddílů v polovině osmdesátých let, ustavení klíčových turnajů, setkávání se zahraničními kluby a vznik československého reprezentačního družstva. Ženský hokej ve svých raných letech nabýval několik tváří. Na turnajích v Klatovech a později i v Bratislavě byl až estrádní atrakcí pro širší veřejnost, na druhou stranu pro vystupující hráčky byl plnohodnotným sportem, kterému se rozhodly věnovat většinu svého volného času. Pro některé se stal životním stylem. Rozvolněná organizace soutěže i některých oddílů se může z dnešního pohledu zdát překvapivá. Zrovna tak se můžeme pozastavit nad množstvím zájezdů, které mohly hráčky a funkcionáři za minulého režimu díky hokeji absolvovat. Berounské Amazonky například sehrály několik utkání v západním Německu, plzeňský oddíl se pravidelně potkával s týmem z francouzského Grenoble. V neposlední řadě fakt, že se podařilo československému hokeji pomocí pana Václava Roztočila propojit s mezinárodním a zejména kanadským ženským hokejem, je nečekaný.

Empirická část předkládané práce je věnována analýze a interpretaci rozhovorů se sedmi hráčkami, které zakládaly kladenský dívčí oddíl. Nejprve ukazuje příběh poskládaný z nejvýznamnějších událostí (tedy těch, na které hráčky vzpomínaly) z let 1986 až 1992. Tento příběh je v následujících kapitolách zasazen do kladenského prostředí a jsou ukázány bezprostřední faktory, které vedly k založení dívčího oddílu. Pro bližší porozumění činnosti tehdejších hokejistek je uvedena kapitola, která se věnuje každodenním činnostem hokejistek a kapitola věnovaná proměně týmu v čase.

Pro sběr rozhovorů jsem zvolila metodu orální historie, která se stala velmi praktickým nástrojem pro hledání pochopení sportovních aktivit. Vzhledem k tomu, že sportovní zážitky se často projevují v emocionální rovině, jsou rozhovory jedním z mála prostředků, které mohou poskytnout dostatek informací pro vytvoření představy o událostech minulých. Výhodu vedení rozhovorů jsem si uvědomila zejména při psaní prvních kapitol o začátcích kanadského hokeje, kde současní historici mají k dispozici pouze novinové články, výjimečně doplněné o dobové fotografie. Otázky po vnitřním fungování oddílů, motivech prvních hráček nebo prožitcích hokejové hry jsou tak mnohem obtížněji uchopitelné a vytvoření představy komplikovanější. Orální historie mi nenabídla výhodu jen kvůli tomu, že pamětníci té doby stále žijí. Při zkoumání sportu, kde emoce, zážitky, prožitky hrají významnou roli, orální historie otevřela prostor pro jednotlivé aktéry a jejich osobní výpovědi. I když se samozřejmě jedná o osobní interpretaci zážitku nebo události, kterou výzkumník ještě dále interpretuje a čtenář výsledků práce výzkumníka zase vytváří vlastní interpretaci, neseznamujeme se se zážitkem nebo událostí zprostředkovaně například skrze novinové články, které jsou samy o sobě již interpretací učiněnou ještě nějakou další osobou a za jistým účelem.

Předkládaná práce si ve svém úvodu kladla dvě hlavní výzkumné otázky, které zněly takto: Kdo byly první hráčky a co je vedlo k vytvoření tohoto oddílu? Co zakladatelky dělaly tak, že klub s jejich odchodem neskončil? Podívejme se nyní na výsledky zkoumání.

Zakládající kladenské hráčky byly většinou středoškolské studentky. Většina z nich v době, kdy začaly hrát hokej, navštěvovala buď střední zdravotnickou školu, nebo gymnázium (SVVŠ). Většina z hráček vyrůstala na Kladně a v rolích dětských fanoušků, později dospívajících fanynek, od útlého dětství aktivně prožívala hokejové úspěchy i neúspěchy kladenského mužského prvoligového klubu. Hokejisté se vyskytovali i v jejich nejbližším okolí, což začínajícím hokejistkám umožňovalo mít jasnější představu o tom, co všechno obnáší být hokejovým hráčem a v budoucnu přineslo výhody při budování vlastního hokejového zázemí. Rozhodujícím impulzem pro založení klubu byla touha

jedné dívky, která zahlédla kanadský ženský hokej v televizi, a spolu se svými kamarádkami se rozhodla, že chce lední hokej hrát. Tento nápad se jim podařilo rozšířit po Kladně a nakonec i získat dostatečný počet budoucích hráček.

Nyní k druhé otázce: jak to, že oddíl přetrval i poté, co první hráčky ukončily své kariéry? První hráčky vytvořily skupinu se silnými přátelskými pouty, které se vytvářely a upevňovaly nejen na ledě, ale i mimo něj skrze různé aktivity, jak ty každodenní, tak ty občasné jako soustředění a zájezdy. Družstvo však nebylo uzavřenou skupinou, protože neustále přijímalo i nové zájemkyně o hokej. Touha hrát hokej pomáhala nově příchozím hráčkám překonávat prvotní obtíže spočívající jednak v tom, že ještě dostatečně neovládaly hru a jednak v příchodu do nového společenství. Pro příchozí dívky byla v týmu získaná přátelství významná, požitek z hokejové hry byl ale motivací zásadní. Díky dostatečnému počtu nových hráček se nemusely zakládající hokejistky strachovat o kontinuitu oddílu, musely ale připustit změnu týmu z modelu založeného „na přátelství“ na typ stojící na „vztahu ke hře“. Zakládající hráčky si uvědomovaly změny, kterými tým během čtyř až pěti let prošel. V rozhovorech ani jedna z hráček nezmínila, že by ve svých začátcích a ve vztahu k ostatním hráčkám při nynějším zpětném pohledu chtěla postupovat jinak. Změna základního principu fungování oddílu se stala neúmyslně a je spojována s příchodem nových dívek, později i lepších hokejistek. Na první sezóny vzpomínají zakladatelky s nostalgií. Všem současným hráčkám vzkazují, ať je hokej hlavně baví a pokud přetrvá požitek z hokeje, přetrvá i oddíl. To že zakladatelky byly také blízkými přítelkyněmi, je slovy jedné z nich „třešinka na dortu“. Kladenské dívky tak vytvořily oddíl a určovaly jeho chod, ale po zhruba čtyřech letech jej začaly postupně opouštět a předávat dalším, novým, často mladším hráčkám. Kontinuitu oddílu tedy umožnily dva hlavní faktory: proměna týmu z primárně přátelské skupiny na oddíl stojící na vztahu ke hře a schopnost družstva přijímat nové hráčky. Práce ukazuje vznik formální sportovní organizace na základě neformálních motivů, ukazuje sdílený cíl skupiny a jeho dosahování i později příchozími členy. Ukazuje předání organizace zakladateli do rukou pokračovatelů, ukazuje založení tradice sportovního klubu.

Použitá literatura a další zdroje

Literatura:

- BRAKE, Deborah L. *Getting in the game: Title IX and the women's sports revolution*. New York: New York University Press, 2010, x, 287 p. Critical America.
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2000, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
- DOLAN, Edward F. *The National hockey league*. Reprinted. Toronto, Ontario: Smithbooks, 1994. ISBN 08-866-5272-3
- ETUE, Elizabeth a Megan K. WILLIAMS. *On the edge: women making hockey history*. Toronto: Second Story Press, 1997. ISBN 09-290-0579-1.
- GEERTZ, Clifford. *Interpretace kultur: Vybrané eseje*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, 565 s. ISBN 80-858-5089-3.
- GRESSNER, Igor. *Prvý titul majstrek ČSFR v hokeji do Berouna: Rozhodla skúsenosť* [deník]. Smena. 31.3. 1992 [cit. 20.6. 2013]. Dostupné z: <http://www.zenskyhokej.sk/index.php?v=900&s=1>.
- JÁGR, Josef a Miroslav OLIVERIUS. *Kladno hokejové: osmdesát let ledního hokeje na Kladensku 1924-2004*. Kladno: Pro Statutární město Kladno v nakl. Rego vydala firma Dr. Josef Ženka, 2004, 639 s. ISBN 80-866-4806-0.
- KALISTA, David. *Historie ženského ledního hokeje v Západočeském kraji*. Plzeň, 2007. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická. Vedoucí práce PaedDr. Jaromír Votík, CSc.
- MCFARLANE, Brian. *Proud past, bright future: one hundred years of Canadian women's hockey*. Toronto: Stoddart, 1994, xvii, 206 p. ISBN 07-737-2836-8
- MÜCKE, Pavel. Krok za krokem. Orální historie, věda a společnost. *Naše společnost*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006, roč. 9, č. 1, s. 25-31.
- NORTON, Wayne. *Women on ice: the early years of women's hockey in Western Canada*. Vancouver: Ronsdale Press, 2009. ISBN 978-155-3800-736.
- PELAK, Cynthia Fabrizio. Women's Collective Identity Formation in Sports: A Case Study from Women's Ice Hockey. *Gender and Society*. 2002, roč. 16, č. 1, s. 93-114. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3081878>

- RYCHLÍK, Jan. *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu: pasová, vízová a vystěhovalecká politika, 1848-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, 259 p. ISBN 978-807-2850-815.
- THEBERGE, Nancy. *Higher goals: women's ice hockey and the politics of gender*. Albany: State University of New York Press, c2000, xiii, 182 p. ISBN 07-914-4642-5.
- VANĚK, Miroslav et al. *Orální historie: Metodické a "technické" postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003.
- VANĚK, Miroslav, Pavel MÜCKE a Hana PELIKÁNOVÁ. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, 234 p. ISBN 80-728-5089-X.

Elektronické zdroje:

- Early Days of Hockey. *Library and Archives Canada* [online]. [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.collectionscanada.gc.ca/hockey/024002-2000.2-e.html>
- File:Preston Rivulettes 1940 postcard.jpg. [online]. [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Preston_Rivulettes_1940_postcard.jpg
- Geschichte: Fraueneishockeygeschichte vor 1988 in der Schweiz. WWW.FRAUENNATI.CH. *Swiss Ice Hockey* [online]. 2007 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.frauennati.ch/index.php?id=493>
- Hayley Wickenheiser [online]. [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.hayleywickenheiser.com/page/about-hayley/photo-gallery#>
- História. CHROMČÍK, Miloš. *Zenskyhokej.sk* [online]. 2002 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://zenskyhokej.sk/index.php?v=900>
- LAINÉ, Drewery. CBC PRODUCTION. *Hockey: A People's History* [on line]. 2006, TV dokument [cit. 20. 5. 2013]. Dostupné z: <http://www.cbc.ca/hockeyhistory/>
- MCFARLANE, Brian. Women's Hockey. *Library and Archives Canada* [online]. 2003 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.collectionscanada.gc.ca/hockey/024002-2201-e.html>
- The Legends. HOCKEY HALL OF FAME AND MUSEUM. *Www.legendsofhockey.net* [online]. 1997-2012 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.legendsofhockey.net/LegendsOfHockey/jsp/LegendsMember.jsp?mem=b194502&type=Builder&page=bio&list=ByName>.

Time Capsule: Women's Hockey. HOCKEY HALL OF FAME AND MUSEUM.
HHOF.COM [online]. 1997-2013 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z:
<http://www.hhof.com/htmlTimeCapsule/wmspla03.shtml>.

Tipsport extraliga: Návštěvnost. BPA. *Hokej.cz* [online]. 1998-2013 [cit. 2013-06-20].
Dostupné z: http://www.hokej.cz/cz/tipsport-extraliga/navstevnost/?season=2012&competition_id=1209. ISSN 1214-5718.

Ostatní zdroje:

Domácí archiv fotografií Věry Donátové

Domácí archiv fotografií Dany Gelnarové

Domácí archiv fotografií Jitky Javorské

Domácí archiv fotografií Věry Mrázkové

Seznam příloh

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk

Příloha č. 2: Článek ing. Pavla Tykala z Kladenského deníku

Příloha č. 3: Brožura turnaje v Západním Berlíně

Příloha č. 4: Vyprávění pana Václava Roztočila

Příloha č. 5: Protokoly a souhlasy k rozhovorům

Příloha č. 6: CD – složka ke každé narátorce: protokol, přepis, souhlas, audio